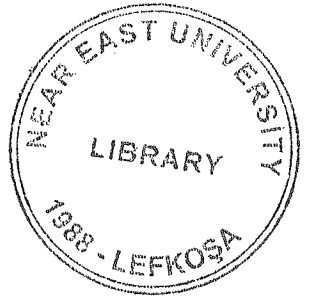

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

Her yönüyle TOKAT

Hazırlayan: Nesrin GÜLENÇ-960122

Danışman:Dç.Dr.Bülent YORULMAZ

Haziran – 2001

LEFKOŞA

ÖNSÖZ

Tokat, uygarlıkların birbirleriyle yarıştığı, nüfusu kadar tarihi eserlerin olduğu bir ilimizdir. Bu mezuniyet çalışmamda Tokat'ın tarihini, kültürel yapısını ve bunlardaki değişimi elimden geldiğince anlatmaya çalışacağım

Bu çalışmaya başlamadan önce etrafıma sadece görünen yönleriyle bakıyordum. Oysaki birçok uygarlıkların eserleriyle, doğanın eşsiz güzellikleriyle iç içe yaşıyoruz. Bu çalışmam sayesinde Topçam'dan esen yelin, Çamiçi Yaylası'ndan gelen çam kokusunun, Yeşilırmag'ın sesinin bana güç verdiğini anladım. Tarihi Komana, Sebastopolis, Maş hat Höyük, Ulu Cami, han ve hamamlarıdaki eşsiz güzellikleri şimdi daha iyi görebiliyorum.

Bu mezuniyet çalışmamla Tokat ilini çok daha iyi tanıdım.

Çeşitli kaynaklardan ve izlenimlerimden derlediğim bu mezuniyet çalışmamda bulacağınız eksiklikleri ve hataları amatör bir yazarın deneyimsizliği olarak kabul edeceğinizi umuyor ve affınıza sığınıyorum.

Araltırmalarımnda bana yardımcı olan şu anda Tokyo Üniversitesi'nde bulunan Sn. Selim Yücel GÜLENÇ'i ve Yasir ÇOBAN'ı, çalışmalarımnda bana ışık tutan bölüm başkanımız Sn. Doç. Dr. Bülent YORULMAZ Beyi şükranla anmayı bir borç bilirim.

Saygılarımla
Nesrin GÜLENÇ

Lefkoşa
Haziran 2001

6.5 Tokat Mutfağı	43
6.6 Yöremizde Giyilen Kıyafetler	44
6.7 İlimizde Sosyal Yapı	45
6.8 İstihdam ve Sosyal Güvenlik	45
6.9 Basın ve Yayın Hayatı	47
6.10 Ulaşım	48
6.11 Eski Tokat Evleri	49
7- TOKAT'TA TURİZM	50
7.1 Mesire ve Kamp Yerleri	55
7.2 Av Turizmi	55
7.3 Kaplıca ve Şifalı Sular	55
7.4 Pazar-Balıca Mağarası	56
7.5 Oteller	58
7.6 Festivaller	59
8- İLÇELERİMİZ	59
8.1 Turhal	59
8.2 Zile	61
8.3 Yeşilyurt	64
8.4 Pazar	68
8.5 Reşadiye	69
8.6 Sulusaray	70
8.7 Niksar	71
8.8 Başçiflik	72

1- TOKAT'IN TARİHÇESİ

Tokat, uygarlıkların merkezi olan Anadolu'da, zengin doğal kaynakları, jeostratejik konumu nedeni ile, beyliklerin, devletlerin ve imparatorlukların yaşama ve fetih alanı olmuştur. Orta karadeniz dağlarından güneye, Anadolu'nun içlerine doğru, değişik rakımlarda dizi dizi yaylalar, ovalar, bağ ve bahçeler içindeki akarsularıyla, Dünyada benzeri az olan bu cennet ilimiz, canlı ve zengin tarihinin izlerini bugün de yaşatmaktadır.

Tokat Merkez olmak üzere, Zile'den Reşadiye'ye, Erbaa ve Niksar'dan Artova'ya kadar, ilçe ve köylere yayılmış sayısız tarihi varlıklarımızın pek çoğu, 5000 yıldan bu yana istilalar, savaşlar, depremler ve tahribatlarla yok olmuş veya yıkılmışlardır. Yer altında kalanlar gün ışığına çıkarılmayı beklerken, günümüze kadar oluşan pek çok anıt eser de yeterince korunamamaktadır. Büyük Atatürk'ün "Misak-ı Milli" diyerek, sınırlarını çizdiği engin tarihi değerlerini araştırmak, ortaya çıkarmak, korumak, yeni kuşaklara ve tüm dünyaya tanıtmak, kültürümüzün, yurt sevgimizin bugünü ve geleceği için milli görevimizdir.

1.1- Coğrafi Yapı Ve Doğal Zenginliklerle Gelen Uygarlıklar

M.Ö. 3000 yıllarından başlayarak, 14 devlet ve birçok beyliğin yaşadığı veya egemen olduğu Yeşilırmak, havzası içinde yer alan Tokat, Karadeniz kıyılarından ve nemli, İç Anadolu'nun geniş ve kuru alanlarından, dağ sıralarıyla kendini doğal olarak soyutlayan, geniş ve sulak vadiler ile, bunlar arasındaki geçitlerden oluşan bereketli alanların orta yerinde bulunmaktadır.

Neolitik ve İlk Tunç çağlarından sonra, Büyük Hitit devletinin doğu federasyonlarına bağlı birçok kentin, Yeşilırmağın kolları Kelkit, Tozanlı ve Çekerek vadileri boyunca kurulması ile başlayan, Pers ve Pontus döneminde doruğa ulaşan derebeylik düzeni, Tokat, Niksar, Zile ve Turhal'dan en tipik ve güçlü şeklini almıştır. Bunların her biri, yalçın tepeler üzerinde kurulu kale ve şatolarıyla tapınak, köy, ova, orman ve akarsulara sahip, başlı başına birer beylik durumunda idiler. Havzanın coğrafi durumu, doğal zenginliği ve ticaretle gelişip zenginleşen kavim ve uygarlıklar, hemen veya tamamen yok olmaktan kurtulmuş, mücadele, uzlaşma, gelir ve altyapıları paylaşma çözümleriyle, yeni gelenlerle ortak yaşamaya yönelmişlerdir. Yönetim bir elden öbürüne geçmiş, kaynaşan toplulukların kültür sentezleri Anadolu'nun sadece bu bölgesinde görebileceğimiz çok ilginç ve orjinal örnekler oluşturmuştur.

İç Anadolu platolarını aşmayan "İon" kültürü, M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren, kolonistlerle birlikte Karadeniz'den Polemonion (Ünye) ve Amisos (Samsun) yolu ile Komana' (Tokat) gelmiş, güneydeki geleneksel "Kapadokya" ve doğudan gelen "Pers" kültürleriyle kaynaşmıştır.

11. Yüzyılda Oğuz asıllı Danişmend ve Selçuk'luların siyasi üstünlükleriyle birlikte, Maveranünnehirden gelen Türk-İslam kültür ve sanatı, İç ve Doğu Anadolu'dan batıya doğru yayılarak 700 yıllık Hristiyan Bizans uygarlığına son vermiştir.

Maşat höyükteki Tappiga sarayı kazılarında bulunan, Frig demir çağına ait iri seramik kapların bir kısmında Pers ve Doğu Yunan sanatı etkileriyle Palmet ve Sürrealist hayvan figürleri, metal eşyalarda da İskit özellikleri görülmektedir. Roma imparatorları Caracalla ve Severus dönemi Zile paralarında, Pers Anaitis Ateş tapınağının röliefi yer alırken, 11. yüzyıl Danişmend paralarının yüzünde Yunan harfleriyle "Megaly Meliki Ahmed Gazy" yazısının yer alması, 13. yüzyılda yapılan Sleçuklu Sümbül Baba zaviyesinin portalinde, kenger yapraklı rölüef bordürlerinin işlenmiş olması gibi örnekler çoğaltılabilir. Tokat'ın geleneksel el sanatlarından olan Bakır ve Yazmacılığın kökleri eski çağlara kadar dayanmakta ve bunlar üzerindeki süslemelerde Hitit, Roma, Selçuk ve Osmanlı Orijinli desenler kullanılmaktadır.

Sentez örnekleri sadece kültür ve sanat eserlerinde değil, sosyal yaşantı ve geleneklerde de sürüp gitmiştir. M. Ö. 301' de Pers asıllı Mithridat hanedanının kurduğu Pontus devleti, bölgenin yerli halkı "Bebryk"ler, "Chalyb"ler, "Bithynia"lılar, "Kimmer"ler M.Ö. 7. den itibaren Kadadeniz yolu ile gelen "Ege"li göçmenler ve 6. yüzyılda doğudan gelen "Pers"lerin kaynaşmasından oluşurken, halk kendi geleneksel tanrılarına tapınmakta ancak "Hellen" kültürünü benimsemekteydi.

M.Ö. 1. yüzyılda Komana'ya gelen Roma orduları buradaki MA tapkısını alarak, onu Mars'ın kızkardeşi Bellone ile bir tutmuşlardı.

Selçuklular zamanında Anado'nun 5. büyük kenti olan Tokat, 1250 yılından itibaren Moğol baskısı altında olmasına rağmen, ilhanlı egemenliğine kadar genişlemesini sürdürmüş, antik dönemlerde olduğu gibi ekonomi ve ticaret gelişmiş doğu, batı yönündeki büyük ticaret kervanlarının konakladığı hanlar, kervansaraylar ile düzenli yol ve köprüler inşa edilmiştir. Moğolların yaptığı

büyük tahribatın ardından 14. yüzyıl sonunda Osmanlı egemenliğine giren Tokat, yükselme döneminde bölgenin tarım ve sanayi merkezlerinden biri olmuştur. Evliya Çelebi'nin uzun uzun anlattığı bağ, bahçe ve ovaları Osmanlı ordularının konaklama ve gıda ambarı olmuş, Bakırcılık, ipekcilik ve pamuklu dokuma ile, çeşitli sanayi ve el sanatları gelişmiş, iş hanları ve çarşıları Bağdat ve Bursa ile kıyaslanır olmuştur.

1.2- Tarihi Gelişim

Büyük Hitit İmparatorluğu batıdan gelen Balkan kavimleri önünde dağılıp güney doğuya göçerken, Balkan asıllı Frig kavimleri, 500 yıl sürecek uygarlıklarını Anadolu'da kurmaya başlarlar. Sonraları, doğudan güçlü Pers, batıdan Büyük İskender istilası Anadolu'yu baştan sona aşar. M.Ö. 4. yüzyıla geldiğimizde, bölgenin eski halkı hattî'ler, Hitit'ler, Hurri'ler Mitanni'ler, Frig'ler zaman içinde yeni kavimlerle kaynaşmış, terk ettikleri kentler üzerine, Pers, Helenistik ve Pontus kentleri kurulmaya başlanmıştır. Tokat ilindeki Kelkit, Yeşilirmak ve Çekerek nehirleri boyunca kurulu Hitit ve Frig yerleşim alanları, M.Ö. 2500-400 arasında, yüksek düzeyde sanat ve kültür yaşamına sahip olmuştur.

M.Ö. 6. yüzyıl ortalarından, 4. yüzyılın sonuna kadar Pers egemenliğine giren Anadolu'da Tokat ve çevresini yöneten güçlü Satrapları M.Ö. 333 de Büyük İskender'in hızlı ve hırslı istilası ile şaşkına dönen mağrur Pers kralları teslim olurken, Anadolu'da helenistik çağ başlamaktadır. 300 yıl süren ve sanat etkinliklerinin zirveye çıktığı bu dönem daha sonra Roma'ya miras kalacaktır.

M. Ö. 1. yüzyılda küçük Asya fethine giren roma imparatorları, batıdan başlayarak, Anadolu'nun iki önemli yerleşme bölgesi olan, Kayseri Kapadokya'sı ile kuzeyde Tokat'ın (COMANA) merkezi olduğu Pontika Kapadokya'sını ele geçirirler. Ancak yörede güçlü bir devlet kuran Pontus kralları MİTHRİDAT' lar Roma'ya şiddetle direnmişlerdir. M.Ö. 47 de, SEZAR orduları ile Zileye gelir. 5 aat süren savaş sonunda Pontus kralı 2. PHARNAKES'i yener. "Geldim, gördüm, yendim." dediği, tarihe mal olan sözcüklerde Zile'deki başarısını özetler. Tokat (COMANA), Niksar (NEOCAESAREA), Sulusaray (SEBASTOPOLİS), Zile(ZELA) M.S. 5. yüzyıla kadar birer Roma eyalet şehri olmuşlardır.

4. Yüzyıl sonunda Roma imparatorluğu yıkılır. Doğuda devam eden yeni Bizans imparatorluğu, Roma devlet düzenine sahip çıkar. Ancak genç Roma kültür ve

sanatını hristiyan dini ile yorumlar, kendine özgü, yepyeni bir uygarlığı tüm Anadolu'ya yayar. 1000 yıl gibi uzun süren Bizans egemenliği, hristiyanlığı Anadolu'da himaye etmiş, kurumlaştırmıştır. Tokat ve Niksar Pontika Kapadokyası'nın piskoposluk merkezleri olmuştur.

1071 yılına geldiğimizde, 600 yıldır devam eden Bizans gücünün, Selçuk ve Danişment Türkleri karşısında gerilemeye başladığını görüyoruz.

11. yüzyıldan 14. yüzyıl sonuna kadar geçen 300 yıl, Anadolu'da, birçok devletin kaderini belirleyen, karmaşık ve amansız mücadelelerle doludur. Tarihçiler için en bol kaynağında bu devirde yaratıldığını görüyoruz.

12. yüzyılda, Bizans imparatorluğu giderek güçlenen Türk-İslam devletleri karşısında çökmeye başlamıştır. Selçuklular doğu ve orta Anadolu'yu, Danişment'ler merkezi Sivas ve Niksar olan kuzey anadolu'nun iç bölgelerini ele geçirirlerken, kutsal topraklara ulaşmak isteyen Haçlı orduları, dört bir yandan Anadolu'ya çıkarlar. Bizans, Selçuk, Danişment, Haçlı çatışmaları derken, arkasından Moğol akınları silindir gibi gelerek, Anadolu'ya girerler. Yöremiz dost ve düşmanın karıştığı tam bir savaş ve güç arenasına döner. Bu arada, Anadolu'da kurulu pek çok küçük hristiyan krallık ve beylikleri de büyüklerin ayakları altında ölüm-kalım mücadelesi vermektedirler.

13. yüzyıl sonuna kadar sürüp giden ve hareketli dönemde, aynı gün el değiştiren kentler, yıkılıp yıkılmış, sabah cami olan yer akşam kilise ertesi sabah tekrar camiye dönüştürülmüştür. Ayaklanmalar, kanlı hanedan ve taht kavgaları, ihanet ve servet çatışmaları ile Anadolu'da yer yerinden oynamıştır.

Bu dönemin en önemli uygarlığı şüphesiz Selçuk Türklerinin Anadolu'da yarattığı hamanist kültür, sanat, bayındırlık, mimarlık ve bilimsel çalışmalardır. Tokat yöresinde hemen yüzyüze geldiğimiz, özü güzellik ve sabır olan bu uygarlık, mücadelelerle geçen 2. yüzyıl gibi kısa zamanda Anadolu'nun her yanına yayılabilmiştir.

13. Yüzyıl, Acımasız Moğol Hanları yüzbinlerce Anadolu insanını kılıçtan geçirmektedirler. İslam-Hristiyan herkesin can derdine düştüğü bu yıllarda, yıkılmaya başlayan Selçuklu hanedanını kurtarma çareleri arayan "MÜİNEDDİN PERVANE'nin Moğollarla anlaşması, Tokat'tan devleti 15 yıl akıl almaz entrikalarla yönetmesi, Sultan RÜKNEDDİN KILIÇARSLAN'ı boğdurup yerine GİYASETTİN KEYHÜSREV'i geçirmesi, mecalsiz Selçuklu devletinin çöküşü,

İlhanlı Hanı OLCAYTON'un doğu Anadolu'yu işgali, İran Moğollarının, ERTANA beylerinin Tokat ve yöresindeki hakimiyeti, KADI BURHANETTİN dönemi, dirayetsizlik, huzursuzluk ve isyanlar. En önemlisi devletin güçlü zamanından sin hristiyanlar tekrar kent, kale ve köylere dönmektedirler. Ahali sahipsiz, şaşkın ve korkulu... Burada Evliya Çelebi'den aldığımız ve Tokat ile ilgili HACI BEKTAŞ VELİ'nin kahanetini verelim.

12. yüzyılda Horasandan gelip Söğüt'te Ertuğrul ve Osman Bey'e giderken Tokat kalesinin kafirler tarafından yeniden zapt olduğunu görür ve sümbüllü denilen bağda oturarak "İnşallah yakında yıldırım gibi bir er çıkıp Tokat'ı fetheder" diye kehanette bulunur. Sümbül bağında bir halifesini seccade sahibi ederek bırakır. O zat hala "SÜMBÜLLÜ BABA " adıyla meşhur bir kutub olup orada gömülüdür.

Hacı Bektaş Veli'nin kehaneti 175 yıl sonra doğru çıkar. 1392 de YILDIRIM BEYAZIT Tokat'ı tüm çevresi ile Osmanlı birliğine dahil eder. Yükselme devrinde Selçukluların bıraktığı yerden başlayan Osmanlılar Tokat'ı önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline getirirler. Günümüzde de kullanılan pek çok tarihi anıt, üç asır süren bu yükselme yıllarında yapılmıştır. Sayısız saray, han, medrese ve zaviyenin yer aldığı Tokat'ta başta MOLLA LÜTFİ, İBNİ KEMAL, MOLLA HÜSREV gibi alimler olmak üzere pek çok devlet adamı, sanatçı, bilim adamı, tarihçi, bektaşi ve mevlevi alimleri bu çağlarda yetişmiş, Osmanlı İmparatorluğunun yükselmesinde ve birliğinde önemli katkıları olmuştur.

17. Yüzyılın bitimi ile beraber gerileyen imparatorluk döneminde Tokat olumsuz etkilenmiş, gelişme ve canlılığını yitirmiştir.

20. Yüzyıl başlarında Birinci Dünya Savaşının acı günlerini yaşayan Tokat 1920 Sevr anlaşması ile parçalanmış Anadolu'dan arta kalan bir avuç Türk bölgesi içinde kalmıştır. İleride ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz Tokat ilinin, kuruluş ve tarihçesini, VI döneme ayırdık. Aşağıda bu döneme ait kısa bilgiler verilmiştir.

1.3- I. Dönem Tokat (Hitit Ve Frig Çağlarında)

M.Ö. 2000-600 arasında tüm yöreye yayılmış Hitit ve Frig yerleşme merkezlerinden biri olabilir. Çünkü, Tokat doğu ve güneye giden yollar üzerindedir. Ancak bu yerleşim yeri, yapılacak bilimsel araştırmalar sonucu kesinlik kazanacaktır. Çevrenin coğrafi yapısı ile Hitit'lerin geleneksel yerleşme kurallarına bakılırsa, böyle bir kentin bugünkü yerinde değil, yakınlarında

olacağıdır. Zira Hitit yerleşim merkezleri, çevresini görebileceği düz alanların ortasındaki alçak tepelere (höyük) kurulmuştur. Tozanlı vadisi, bugünkü Selçuklu köprüsünün (Hıdırlık) yer aldığı noktadan itibaren doğuya doğru daralarak uzanır ve 9-10 km sonra Gümenek'ten itibaren genişler. Bu durumda yörede olabilecek eski bir Hitit kenti bu boğazın batısındaki Kazova'da veya doğusundaki geniş Tozanlı vadisine hakim bir yerde olmalıdır.

1.4- II. Dönem Tokat (Komana)

Bugünkü Tokat'ın 9 km. kuzeydoğusunda Gümenek denilen yerdedir. Kuruluş tarihi kesin olmamakla beraber M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren Pers, Hellenistlik, Pontu, Roma, Bizans çağlarında varlığını sürdürmüş önemli bir antik kenttir.

Pontika Kapadokyasının merkezi olan Komana, en eski çağlara ait haritalarda devamlı rastladığımız iki komana kentinden kuzeyde olanıdır. (Diğeri Adana'nın Tufanbeyli ilçesindedir.) Tozanlı çayının güneyindeki su regülatörünün yanında, Manastır tepesi denilen yer ile, Topçam yaylasının doğu taraflarına uzanan bölgeler, kentin kurulu olduğu alanlardır. Çok tanrılı dinlere ait pekçok tapınak ve ANAİTİS meshabının merkezi olan Komana, hristiyanlağın yayılması ile beraber önemini yitirmiş, daha sonraları yapı taşlarının sökülmesi, zelzele ve çeşitli tahribatlarla yıkılmış ve toprağa gömülmüştür. M.S. 12. ve 13. yüzyıllarda tepede kalan kısım iskan edilmekteydi. Çeşitli tarihlerde Danişmend ve Selçuklu Türkleri ile Haçlı ordularının işgaline uğrayan Komana, daha sonra terkedilmiştir. Bugün yakınlarında Gümenek köyü bulunmaktadır.

1.5- III. Dönem Tokat (Evdoksia, Dokeia)

Komana kentinden sonra, hristiyan ahalî daha güvenli olan bir yer seçmiştir. Gümenek'ten 9. km. batıda, şimdiki Tokat kalesinin bulunduğu sarp kayalar üzerine ortaçağ şatolarına emsal olacak yeni bir yerleşim merkezi kurdular. Sivas yönünden gelen dar kıvrılma geçidini rahatlıkla kontrol edebilen bu kale, karşısında yer alan dik Gıy-gıy dağından da bir tehlike beklemiyordu. Sadece batı yönündeki açıklık alanından gelecek tehlikeyi görüp savunabilecek kale, daha sonraları Türkler için stratejik bir güvenlik noktası olmuştur. Bizansın asırlar süren egemenliğinde yaşayan kale, Türklerin II. yüzyılda Anadolu'ya gelmelerine kadar bir hristiyan kenti olarak kalacaktır. Kalenin kesin kuruluş tarihi hakkında bir kayda rastlayamadık. Ancak M.S. 6. yüzyıl olması kuvvetle muhtemel

1.6- IV. Dönem Tokat (Dar Ün-Nusret) 1074-1392

Danışmend Melik Ahmet Gazi 1074 yılında Tokat'ı Bizans egemenliğinden kurtarır. Kendi kurduğu Danışmend devletine 80 yıl süre ile bağlar. İki Türk devleti olan Selçuk ve Danışmend'ler arasındaki çekişme sonunda, merkezi Konya da olan selçuk Sultanı II. Kılıç Arslan, 1175 yılında Tokat'ı Anadolu Selçuklu birliğine katar. Her iki devlet zamanında kale dışına taşmış, özellikle 14. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süren Selçuklu döneminde imar edilmiş, bir çok kervansaraylar, medrese, şifahane, yol ve caminin yapıldığı kent, büyümeye başlamıştır.

1.7- V. Dönem Tokat (Darünnasr, Tokad) 1392-1923

Moğol istilasıyla, Anadolu Selçuklu devletinin çökmesi sonucu, kenti Moğol asıllı beylerin yönetiminden 1392 de Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt kurtarır ve birliğine katar. Sultan Beyazıt kale içine bir mescit yaptırır, hutbe okutur ve adına sikke kestirir. Tokat adını da Darunnasır olarak değiştirir.

Osmanlı yükselme devrinde Tokat'ta büyük gelişmeler görüyoruz. Dini askeri yapıların yanı sıra hanlar, saraylar , medreseler birer sanat abidesi gibi hızla yükselir. Yabancı seyyahların ve Evliya Çelebi'nin güzelliklerini anlatmakla bitiremediği Tokat kenti, borchok felaketlerede sahne oldu. 1470 de Uzun Hasan, 1506 da Şah İsmail, 1602 de Karayazıcı Tokat'ı yakıp yıktılar. Sonraları 1914 yangını, 1939 zelzelesinde de önemli hasar ve kayıplar verildi.

Osmanlı İmparatorluk döneminde, Tokat'ta yapılmış eserlere ve yasalarına bakarsak, ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan önemli bir merkez olduğu anlaşılabacaktır.

Kale

38 Cami

5 Mescit

4 Medrese

18 Zaviye Ve Tekke

14 Büyük Han

11 Hamam

4 Büyük Çarşı

12 Türbe

11 Saray

5 Köprü

1 Saat Kulesi

Sadece il merkezinde yer alan bu kadar eser, Anadolu'da az vilayette mevcuttur. Selçuklu ve Osmanlı Sultanları ile hayırsever halkı Tokat'a olağanüstü ilgi göstermişlerdir.

1.8- VI. Dönem Tokat 1923-1985

Osmanlı devletinin gelişme devresinde önemini yitiren ve pekçok ekonomik sorunlarla yaşayan Tokat, hiçbir gelişme göstermemiş, 1863 den sonra Sivas(a bağlı nahiye, 1878 de mutasarrıflık, 1920 de müstakil liva ve nihayet 1923 de Türkiye Cumhuriyetinin ilanı ile beraber vilayet olmuştur. (Selçuklular zamanında Anadolu'da 6. büyük kent Tokat'tır)

Tokat'ta Cumhuriyet dönemi kalkınma, ekonomik kaynak yaratacak bölgelerden başlamıştır. İl merkezinin ana ulaşım yolları üzerinde olmayışı, tarım alanlarına yönelik alt yapı ve enerji yatırımlarına ağırlık verilmesi, İl merkezinde sanayinin yoğunluk kazanmaması, Tokat'ın şehirleşme hızını azaltmıştır. Son yıllarda mevcut gelişme potansiyelinin kullanıldığını gördüğümüz Tokat, her alanda hızlı bir gelişme içindedir

2- TARİHİ ESERLER

Garipler Camii

Pazarcık mahallesinde ve Tokat ilinin en eski camiidir. Danişmend Gümüştekin Ahmet Gazi Tokat'ta 1074 yılında bu camiye yaptırmıştır. Orjinal minaresi 11. yüzyıl Türk tuğla işçiliğinin güzel örneklerinden biridir. Renkli çinilerle süslenmiştir.

Çukur Medrese

Sulu sokakta Takkeçiler camisinin güneyindedir. 1152 yılında yapılmıştır. En önemli özelliği, 14 m. çapındaki tromplu kubbesinin ortasında 10 m. ye yakın açıklığın olmasıdır. Anadolu'da bu özelliği olan üç medreseden birisidir. Diğerleri Niksar ve Bosra'dadır. Moloz taştan sade ve süslemesiz olan yapı, iki yandanda eyvanlar ve tonozlu odalarla çevrelenmiştir. Odalar toğradan birer kapı ile avluya açılmaktadır. Bugün harap durumda olan medrese, Selçuklu sultanı 2. İzzettin Keykavus'un cülusu nedeniyle 1247 yılında restore edilmiştir. O günden bu yana asırlardır ihmal edilen yapı, özellikle Osmanlı'lar zamanında göçmen barınağı

olarak kullanılmıştır. 1939 yılındaki yer sarsıntısı, kubbe ve tonozlarda çökme ve çatlamalara yol açmış, kitabesi düşerek parçalanmıştır.

Sentimur Türbesi

Gazi Osman Paşa caddesi üzerindedir. Moğol emirlerinden Sentimuroğlu Nurettin'e aittir. 1314 yılında yapılan türbeye halk "Demirlengin oğlu" (Timurleng benzetmesi) türbesi demektedir.

Türbe 1935 yılında restore edilmiş ve bugün Tokat Müzesi yetkililerinin özenle baktığı yeşil ve çiçekli bir alan içindedir. Türbede üç adet kitabe vardır. Türbe Kesme taştan, kare mekan üzerine tuğladan örülmüş sekizgen yıldız planlı, tromplu bir külahla örtülüdür. Doğu yönündeki penceresi barok karakterli palmet ve yazıları çevreleyen süsler ve renkli taşlarla işlenmiştir.

Abdülmuttalip Zaviyesi

Mahmut Paşa mahallesi Soğuk pınar yolu üzerinde bulunan zaviye, İlhanlıların son hükümdarı Ebu Sait zamanında, Abdullah Bini Muhyi tarafından 1318 yılında yaptırılmıştır. Zaviyenin diğer ismi Ahi Muhyeddin dir.

Kısmen moloz ve kesme taşlardan yapılmış zaviye kubbesinin üstü açıktır. Ayrıca türbe kısmı vardır. Mermerden yapılmış sade ve güzel görünümlü kapısının üzerinde üç satırlık iki kitabe vardır.

Acepsir Türbesi

İvaz Paşa mahallesindedir. "Baş ağrısı" tekkesi de denilir. Kitabesinin iki başı kırık olduğundan türbenin kime ait olduğu belli değildir. Sağlam kısmından sultan Ebu Sait zamanında 1318 yılında yapıldığı anlaşıyor.

Hisariye Medresesi

Harap durumu nedeniyle kitabesi ve kapı süslemeleri sökülerek 1953 yılında müzeye getirilen medrese Amasya tarihine göre, Beyazıt Paşanın kardeşi Emir Yahşi bey oğlu Emir Hisar tarafından 1411 yılında yaptırılmıştır.

Hamza Bey Mescidi

Bugün yıkılmış olan mescit, Çelebi Mehmet'in sultan olmasından evvel, Amasya ve Tokat yörelerinde hüküm sürdüğü 1411 yıllarında lalası ve komutanlarından Bicar oğlu Emir Hamza tarafından yaptırılmıştır.

Pir Ahmet Bey Türbesi

Meydan mahallesinde, Meydan camiinin güneyinde Horozoğlu zaviyesinin önündedir. İçerisinde Ertena beylerinden Aleaddin Ali Beyin oğlu, Pir Ahmet Bey

ve ailesine ait biri ağaç onikisi mermer sanduka bulunmaktaydı. Türbe çökme tehlikesi gösterince müzeye kaldırılmış ve sonra moloz taştan yapılmış kemerli çatı çökmüştür. Bir görüşe göre türbe, şehzade Mehmet Çelebi'nin, kardeşi Süleyman Çelebi ile yaptığı taht çatışmaları sırasında ölen, adamlarından Horozoglu Ahmet beye aittir.

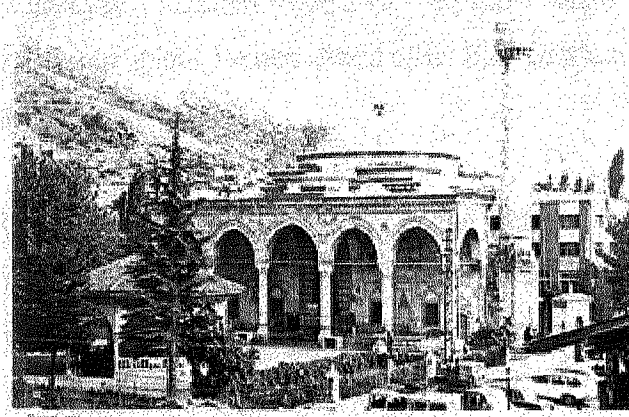
İvaz Paşa Camii

İvaz paşa mahallesinde, Sulu sokak sonunda, Moloz taştan yapılmış küçük bir camidir. Kitabesi yoktur.

Hacı Turhan Mescidi

Akkoyunlu Uzun Hasan'ın Tokat'ı yakmasından sonra Fatih Sultan Mehmet zamanında Artıkoğullarından Hacı Turhan tarafından 1471 yılında yaptırılmıştır. Eski kazancılar içinde bulunan mescit, moloz taştan yapılmıştır.

Meydan Camii

Sultan 2. Beyazıt'ın annesi Gülbahar Hatun adına yaptığı cami, kayıtlarda "Hatuniye camii" olarak geçer. Meydan mahallesinde adını aldığı geniş bir alanda 1474 yılında yaptırılmıştır. Tokatta yapılan en güzel Osmanlı eserlerinden biridir.

Kesme taştan yapılmış ana mekan üzerinde tek kubbesi, tek minaresi ve altı sütundan oluşan, beş kubbeli son cemaat yeri vardır. Eski tarihi kayıtlarda; cami yapımı bittikten sonra küçük olduğu görülmüş (Sultan 2. Beyazıt'ın buna kızması üzerine ustaları öldürttüğü rivayet edilir.) ve iki yanına birer mescit daha inşa ettirilmiştir, denilmektedir. Sonradan yer sarsıntılarına karşı, doğu ve batı yönlerinde yapılan payandalar mimari estetiğini bozmaktadır. Ana mekan, revaklar ve minaresindeki rölief süslemeleriyle, zarif ve uyumlu bir mimari

yapıya sahiptir. Avlunun ortasında ahşaptan yapılmış orjinal olmayan bir şadırvan ve yanında Gülbahar hatun medresesi yer alır.

Tokatlıların "Ali paşanın yapısı, Meydan'ın kapısı " dedikleri yakıştırma sebepsiz değildir. Meydan caminin Selçuk tarzı stalaktitlerle işlenmiş mermer portalı ve geçme ağaçtan yapılmış kapısı birer sanat şaheseridir. Ağaç kapıyı çevreleyen sarı ve siyah renkli mermerlerden yapılmış kemerin üzerinde Arapça yazılmış kitabe yer almaktadır. Camii duvarları, minaresi ve mescitler kireç taşından, tromplu kubbesi tuğladan örülmüştür. Son cemaat yerindeki bronz çemberli altı sütun mermerdir. Mihrap ve mimberi mermerden yapılmış caminin, iyi ışıklandırılmış bir mekanı ve kubbesinde "boya süslemeler vardır.

Alaca Mescit

Rüstem Çelebi mahallesinde Plevne ilkokulunun yanındadır. Selçuklu'ların İlhanlı sultanı Gazan Han ile ortak yönetimleri zamanında yapılmıştır. Daha sonra büyük bir tahribata uğrayan caminin minaresi dışında kalan bölümleri Abdurrahman Bini Ahi Eda'nın adına ithafen Abdüzaziz Bini İbrahim tarafından 1505 yılında yaptırılmıştır.

Kazancılar Mescidi

Sulu sokaktadır. (1985 Ağustos ayında belediye tarafından yıktırılan Yağcı Han mescite bitişikti.) Kapının çok üstünde saçağa yakın yerde yuvarlak bir kitabesi vardır. Bu kitabeğe göre yapılış tarihi Yavuz Sultan Selim zamanına rastlamaktadır.

Bahzat Camii

Tokat'ın en karakteristik yerlerinden biri olan Behzat çarşısında Behzat çayı yanındadır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Fakih oğlu Hacı Behzat tarafından 1935 yılında yaptırılmıştır. Küçük ve kare biçimli olan cami binasına sultan 2. Abdülhamit zamanında (1881) yılında vatandaşların bağışlarıyla ikinci bir kubbe daha yaptırılmıştır. Kesme taştan yapılmış güzel bir minaresi olan caminin 1535 tarihli Osmanlı sülüsüyle yazılmış kitabesi Hoca Behzat'a aittir. Diğer tamir kitabesidir. Cami yanındaki mezar Hoca Behzat'a aittir.

Ali Paşa Camii

Cumhuriyet meydanının güneyinde yükselen cami, Tokat'taki en büyük Osmanlı anıt eseridir. Sultan 2. Selim zamanında Ali Paşa tarafından 1572 yılında yaptırılmıştır. Ali paşa, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Beyazıdın

damadı olduğu söylenir. Ali Paşanın eşi ve oğlu Mustafa beyin türbeleride cami avlusundadır.

16. yüzyıl Osmanlı camii mimarisinin özelliklerini taşıyan caminin kare olan ana mekanı üzerinde, tek kubbesi ve tek minaresi vardır. Tamamı kesme taştan yapılan cami, Cumhuriyet alanında toplu ve büyük bir blok olarak göze çarpar. Sekiz kolon üzerinde yedi kubbeli son cemaat yeri, avlusunda Ali Paşanın eşi ve oğluna ait iki türbe bulunmaktadır. Ana mekanın kible dışında kalan diğer üç duvarında karşılıklı mahfiller yer alır. Bunların kuzey yönündekiler oda şeklindedirler. Kesme taştan kemerli olarak yapılmış mahfillerin üst kısmında kadınlara ait bölümler vardır. Kubbe kaidesinde, sekizgen kasnakta ve duvarlarda penceleri olan caminin stalaktitli mihrap ve mimberi sarı ve gök mermerden yapılmıştır. 19. yüzyıl boyama buket desenleriyle yapılan iç süsleme caminin yapıldığı 16. yüzyıl ile bağdaşmıyor. Osmanlı geleneğine göre, sürgünde olan soylular, yaptırdıkları eserler için kitabe koyamazlardı. Bu nedenle camide kitabe yoktur. Ancak Ali Paşa avluya yaptırdığı türbesine, mezar kitabeleri koydurarak ismini dolaylı olarak camiye mal etmiştir.

Ulu Cami

Tokat'ın en eski ve ilginç camilerinden biridir. Yapılış tarihi olaak geçen H. 1090, M. 1678 yapılış tarihi değil onarım tarihidir. Kitabesinden "Çün bu cami oldu cedit" ifadesi, caminin yenilendiğini gösteriyor. Ayrıca iç mekanlarda ve kuzey revaklarında kesme taştan yapılmış kemerli kolonları ile batı yönündeki son cemaat yerinin devşirme (Bizans) sütunları da caminin çok eski olduğunu göstermektedir. Herhangi bir nedenle hasar gören cami Sultan Avcı Mehmet zamanında restore edilmiş ve 1678 tarihli kitabe o zaman takılmıştır. Birinci Dünya Savaşında asker iskan edilen cam daha sonra kendi haline terk edilmiş ve harap olmuştur. 1950. yılından itibaren Vakıflar Genel Müdürlüğüne onarım gören cami bugün ibadete açılmıştır.

Tokat'ta orijinalliğini en fazla koruyan tarihi eserlerden biri olan Ulu cami moloz ve kesme taşlardan yapılmıştır. Ahşap kirişli ve çıta süslemelerle kapatılmış mekanının üzeri dört köşe kiremit bir çatıyla örtülüdür. Kesme taştan zarif bir minaresi olan Ulu caminin güney batı köşesine bir kuş evi oyulmuştur. Perdahlanmamış kireç taşları üzerine çini görünümü vermek için pastel renklerle boyanmış bu Nahif kolon süslemelerin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir.

Kemer ve alınlarında Selçuklu çinilerindeki geçme rumi motifler ve kemer içlerinde birbirine bağlı küçük panolar halinde 16., 17. yüzyıl iznik çini desenlerini anımsatan süslemeler yapılmıştır. Bunlar Avcı Mehmet tahta çıktığı tarihte yapılan büyük restorasyonda işlenmiş olabilirler. Caminin ilginç yanlarından diğeri de doğu ve batı yönlerindeki revakların, malzeme ve işçilik bakımından birbirinden ayrı olmasıdır.

Takyeciler Camii

Diğer camilere göre değişik mimari üslubu olan Takyeciler caminin yapıldığı tarihi bilinmiyor. Sadece güney duvarının bedestene doğru olan köşesinde 1871 tarihli (Sultan Aziz zamanı) bir tamir kitabesi varmış. Ancak caminin bu tarihten çok evvel yapıldığı anlaşıyor. Camide moloz ve kesme taştan yapılmış mekan ve kolonlar üzerinde dokuz kubbe bulunmaktadır.

Tokat'ta her döneme ait özellikleri taşıyan camiler görmek mümkündür. Halen il merkezinde ibadete açık olan 59 cami ve mescitin 39 tanesi Osmanlılar zamanında yapılmıştır.

Horosoğlu Hanı

Vakıflar Dergisi cilt VII.'e göre Pir Mehmet Bey vakfıdır. Hassa timarıdır. Şöyle bir kayıt bulunmaktadır: "Ümreandan olan müverrin Ali'nin, Çelebi Sultan Mehmet'in Süleyman Çelebi kuvvetleriyle Yenişehir'de Çakırpınarı civarlarında karşılaştığı zaman kahramanca bir savaş yapan Horosoğlu Ahmet Bey veya Horozade diye bahsettiği ve kayda geçirdiği bu zat, bu bölgede bir çok köylere tasarruf etmekte idi. Bu zat Tokat'taki Horosoğlu hanının banisidir"

Han Tokat'ın Meydan semtindedir. Zaviyenin bulunduğu yerde bir de türbe vardır. Bu türbe 1939 depreminde yıkılmış ve türbedeki Pir Ahmet Beyler ailesine ait 12 mezar Tokat müzesine kaldırılmıştır.

Taşhan (Voyvoda Hanı)

Gazi Osman Paşa caddesi üzerindedir "Voyvoda han" da denilmektedir. 1631 yılında yaptırılmış büyük bir Osmanlı anıt eseridir. Yüzyıl evvel Vakıftan şahıs mülkiyetine, buradan Vakıf idaresine ve daha sonra cezaevi yapılmak üzere Adliye Vekaletine satılmıştır. Bir süre et ve sebze hali olarak kullanılan han, son yıllarda restore edilmiştir.

Kuzey güney konumunda, kesme taş ve tuğladan, dikdörtgen ve iki katlı inşa edilen hanın ortasında, büyük bir avlu yer almaktadır. 32 odası ve bir mescit

mahalli bulunan hanın her iki katında, avluya bakan revaklar bulunmaktadır. Sadece doğu yönündeki blokun birinci katında revak yoktur. Yeni yapılan restorasyonda sundurmalar kaldırılarak, üst kat revaklarının açık kemerleri camlı, bol ışıklı kapalı mekanlar haline getirilmiş orjinal çatı kaplaması olan kiremitlerin yerine bakır folyolar örtülerek son şeklini almıştır. Kesme taştan yapılmış uzun ve güzel bir cephesi olan Taşhan'ın batı yönündeki dış duvarları sağırdır. Diğer üç yanındaki hücrelerde çeşitli meslekten ticarethaneler sıralanmıştır.

Sulu Han

Sulu sokakta bedesten yanındadır. Kitabesi olmadığından yapılış tarihi bilinmiyor. 1930 yılına kadar cezaevi olarak kullanılan han 1957 yılında Vakıflar tarafından restore edilmiş ve o günden beri öğrenci yurdu olarak kullanılmaktadır. Yapım tekniği ve malzeme olarak Yağcıoğlu hanı ile çağdaş görünmektedir. İki katlı olan hanın restorasyonda orjinal özellikleri bozulmuştur. Özellikle çatı örtüsünde kullanılan çinko levhalar yapı ile hiç uyuşmamaktadır.

Yağcıoğlu Hanı

Sulu sokakta ço harap durumda iken 1985 yılı Ağustos ayında belediye tarafından yaktırılmış yerine çeşitli işyerleri yaptırılmıştır. 1935 yılında Tokat itfaiye grubunun karargahı olan hanın kitabesi bulunamadığı için hanın yapım tarihi hakkında bilgi yoktur. Mimari üslup olarak Taşhanı anımsatan yapı malzeme ve yapım tekniği bakımından daha eski özelliklere sahip. Moloz taş ve tağladan örülmüş duvarları ile ilginç bir portali olan hanın sokağa bakan dar cephesine rağmen güney yönündeki derinlemesine bir konuma sahipti.

Develik Han

Takyeciler camiinin güneyinde yer alır. Kendi haline terk edilmiş harap durumdadır. Mimari planlaması ve yapı malzemesine bakılırsa 15., 16. yüzyılda inşa edilmiş olmalıdır. İki katlı revaklı avlusu olan han, kesme taş, moloz taş ve tuğladan yapılmıştır.

Paşa Han

İvaz Paşa mahallesinde, Sulu sokağın sonundadır. 1. Sultan Mahmut zamanında Zararlızade Mehmet Paşa tarafından 1752 yılında yaptırılmıştır. Mehmet Paşa Trabzon ve Sivas valiliklerinde bulunmuş, 1756 yılında Reşadiye'nin Kabaklı köyünde vefat etmiştir.

Paşa Hanın kesme taştan yapılmış güzel bir portalı ve çevresi sağır duvarlarla kapalı bir avlusu vardır. Avlu içide bugün hiç bir yapı izi kalmamıştır. Güney yönündeki orjinal servis kapısı yerinde korunmakta olup, portalin orjinal kapısı sökülmiştir.

Sulu Sokakta Han

Gazi Osman Paşa caddesinden Sulu sokağa girdiğimizde, ikiyüz metre kadar girilince sağ tarafta orjinal kapısı korunmuş, yaklaşık 12 m. yükseklikte kerpiç duvarlarla çevrelenmiş küçük bir han görülür. Kuzeyde ikinci bir kapısı olan han, günümüzde hurda deposu olarak kullanılmaktadır. İç yapıları yıkılmış, yerlerine barakalar yapılmıştır.

Paşa Hamamı

İvaz paşa mahallesinde, paşa hanın hemen üzerindeki dörtyol ağzındadır. 2. Murat zamanında YÖRGÜÇ paşa tarafından 1437 yılında yaptırılmıştır. Moloz taşlarla yapılmış hamam 1948 yılında vakıflar tarafından restore edilmiştir. Günümüzdede de işletilmektedir.

Tahtakale Hamamı

Osmanlı döneminde yapılmış orjinal hamamlardan biridir. 1932 yılında sağlam durumda iken askeriye tarafından yıktırılmıştır. 2. Beyazid'in hazinedarı, Bosna ve İşkodra valiliklerinde bulunmuş Devlet adamı Firuz bey veya yardımcılarında birisi tarafından 1485 yılında yaptırılmıştır. Çift kubbeli hamam, moloz taştan yapılmış, çift kare mekan üzerindeki sekizgen kasnaklara oturturulmuş tromplu kubbeler, kiremit döşeli sekizgen ahşap bir çatıyla örülmüştür.

Ali Paşa Hamamı

1572 yılında Ali paşa tarafından yaptırılan hamam Ali paşa Camiinin vakfiyelerindendir. Kadın ve erkek kısımları ayrı, simetrik yapının, soyunma yeri kare, yıkanma yeri haç planlıdır. Karşılıklı dört eyvanı kubbeli ve beşik tonozlu olan yıkanma yerinin köşe halvetleri basık ve kubbelidir. Kesme taştan yapılmış olan mekan üzerinde sekizgen kasnak üzerine oturtulan büyük kubbeleri 1966 yılında kurşunla kaplanmıştır.

Çay Hamamı

Tek kubbeli, tek taraflı olan hamam uzun yıllar depo olarak kullanılmıştı. Belediye tarafından 1956 yılında onarılmış ve halen işletilmektedir.

EbulKasım Türbesi

Tokat sulusokak semtindedir.sokağa bakın iki penceresi çinilerle, çivi yazılarıyla süslüdür. İçerisinde bir mezar bulunmaktadır. Selçuk Hükümdarı I. Alaeddin Keykubat zamanında Emir Ebulkasım Bin Ali Tusi tarafından ölümünden evvel yapılmıştır. Türbedeki mezar kendisine aittir.

Ebulkasım Selçuk Hükümdarlarını ziyarete gelen bazı hükümdar ve elçilerin hizmetine memur edilmiş, I. Alaeddin'den sonra gelen üç hükümdar zamanında da önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Yeşilirmak üzerinde ve Tokat girişinde bulunan büyük köprüyü yaptıran Seyfettin Hamit eb'ul Kasım'ın oğludur.

Sefer Beşe Mescit ve Türbesi

Sulusokak'ta Ulucami yakınındadır. Mescit bölümü yıkılmıştır. Kitabesi Tokat müzesindedir. Türbe kısmının kubbesi 8 öşeli piramit şeklindedir. Kapısında bulunan kitabe Selçuk yazısı ile yazılmıştır. Alt kısmı mumya koymaya mahsus, mahsen halindedir. Türbedeki mezarlarda kitabe olmadığından kimlerin oldupu bilinmemektedir. Burası da köprü kitabesinde adı geçen Selçuklu'ların üç kardel hükümeti zamanında yapılmıştır.

Mescidi yaptıran Mesut'un torunu, Lokman'ın oğlu Ebubekir'dir. Halk tarafından Sefer Paşa diye anılıyorsa da kitabelerde böyle bir kayıt yoktur. Eski kasaphane çeşmesini yaptıran Sefer Beşe'nin buraya defnedilmiş olmasından bu adın verildiği zannedilmektedir.

Sümbül Baba Zaviye ve Türbesi

Gazi Osman Paşa Caddesinde askeri kışlalara veya Gazi Osman Paşa Üniversitesine ayrılan yolun sol köşesinde bulunmaktadır. Planında bir simetrilik bulunmaktadır. Girişte taç kapısı muhteşem mermerlerle süslüdür. Klasik Selçuklu tipinde sarkıtlıdır. Kenarları sütüncelidir. Yalnız üst sıraları iyi korunmayıp zarar görmüştür. Kapıdan girince bir kubbeli ders yeri olmak üzere iki oda ve bir de cephanede çıkıntılı kısım içinde kubbeli türbe kısmı bulunmaktadır.

Kitabesine göre Selçuk Hükümdarlarından II. Gıtasettin Mesut zamanında yaptırılmıştır. II. Mesut'un karısı ve Pervane Muinüddin Süleyman'ın kızının azatlarından Abdullah oğlu Hacı Sümbül yaptırmıştır.

Evliya Çelebi cilt:9 da Sûmbül Baba'nın Hacı Bektaş Veli'nin halifelerinden olduğu yazmaktadır.

Halef Sultan Zaviyesi

Tokat Gazi Osman Paşa Lisesi'nin kuzeydoğusundadır. Yapı sanatı değildir. Biri sağdaki türbeye, diğeri soldaki asıl yapıya ait olamk üzere iki kapısı vardır. Kitabesi asıl kapının üzerindedir. Kitabede yapının adı Darul İlm Vel Amel diye geçmektedir. II. Gıyasettin Mesut'un birinci hükümeti zamanında yapılmıştır. Kitabede adı geçen Kılıçaslan kızı Secuhi Hand, II. Mesut'un amcası IV. Kılıçaslan'ın kızıdır. Türbe kısmından iki mezar bulunmaktadır.

Sentimuroğlu Türbesi

Tokat Gazi Osman Paşa caddesi üzerinde Namık Kemal İlkokulu karşısında bahçe içindedir. Kesme taştan kare şeklindeki yapının üzeri sekizli piramit şeklindedir. Kemerde bulunan kitabede Firdervsi Tusi'nin mesnevisi yazılıdır. Türbe Moğol emirlerindem Sentimur oğlu Nusrettin'e aittir. Türbede bulunan isimsiz mezar taşları başka yerden getirilmiştir. 1939 yılında türbe tamir görmüştür.

Vezir Ahmet Paşa Mescit-Türbesi

Tokat Meydan Mahallesindedir. Kitabesi vardır. Moloz taşla yapılmış mescidi yıkılmıştır. Taştan, basık kemerli giriş kısmı bulunmaktadır. Üzerinde üç satırlık kitabesi bulunmaktadır. Güney yönünde mihrabı vardır. İki yandan ikişer odaları bulunmaktadır. Cephede bulunan kuleli oda türbedir ve lahit bulunmaktadır. Orta kısımda ders okutulduğu ve mescide tahsis olduğu anlaşılmaktadır. İki yanı zaviyeye aittir.

Abdulmuttalip Türbesi

Mahmut Paşa mahallesi çıkmaz Müftü sokağındadır. Bu yapıda mescit zaviye ve türbe bulunmaktadır. Yapı sadedir. Türbedeki mezarlarda yazı yoktur. Kapı üzerindeki kitabede İran Moğollarından Olcaytu Sultan'ın oğlu Ebu Sait Bahadır Han zamanında yaptırıldığı yazılıdır.

Tokat Bedesteni

Sulusokak semtindedir. Halen harabe durumundadır. Evliya Çelebi seyahatnamesinde bu bedestenin halep ve Bursa'da bulunan bedestenlere benzediği oldukça işlek ve temiz bir çarşı olduğunu yazmaktadır. 15. Ve 16. Yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir.

Sulu sokakta, Takyeciler camii doğusundadır. Evliya Çelebinin "Sultan çarşısı kadar güzel bir çarşıdır. Halep ve Bursa çarşıları gibi gayet tertip üzere kurulmuştur" dediği bedestenleri İstanbul kapalı çarşısının bedesten bölümünü anımsatmaktadır. Tuğladan örülmüş tonozlar üzerinde onbir kubbenin yer aldığı bu Osmanlı ticaret merkezinin yapıldığı tarih belli değildir. 15 veya 16. yüzyılda yapıldığı anlaşılan Bedestenin güney ve kuzey yönlerinde karşılıklı birer kapısı vardır. Günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. İnce harçla örülmüş kolon ve tonozlardaki ustalık son derece ileridir. Bedesten görülmeye değer bir mimarlık eseridir.

Çeşmeler

Alaca Çeşme Yaptıran: Kara Arslan (1282)

Şeyh Şehabettin Yaptıran: Şeyh Şehabettin (1304)

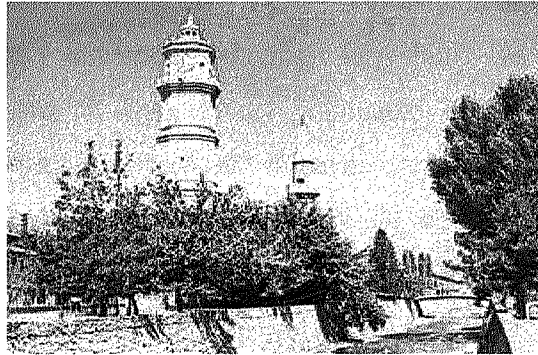
Uzun Seki Çeşmesi (Yaptıran: İlyasoğlu Solak Ali (1495)

Aceşir Çeşmesi Yaptıran: Hacı Mahmut Bini Hacı Ahmet (1586)

Musa Çeşmesi Yaptıran: Musa Bey (1594)

Eski Kasaphane Çeşmesi Yaptıran: Sefer Paşa (1653)

Tokat Saat Kulesi

Behzat semtinde ve kentin her semtinde görülecek şekilde, Behzat camiinin güney yönünde 1902 yılında yapılmıştır. Kapısı güney yönündedir. Yüksekliği 33 m. dir. Kesme taştan yapılmıştır. 2. Abdulhamit'in padişah oluşunun 25. yılı için halkın yardımlarıyla mutasarrıf Bekir Paşa ve belediye reisi Mütevellioğlu Enver bey tarafından yaptırılmıştır. 1917 yılında alafirangaya çevrilen saat kısmı, dört yöne büyük kadrانlarla ve her yarım saat başlarında iki dakika ara ile tam çalar durumdadır. sesi kentin her semtinden rahatlıkla duyulabilmektedir. Kitabesi bilinmeyen nedenlerle kazıtılmış ve yalnız 1902 tarihi bırakılmıştır.

Kale(Tarih-İ Bina-İ Kal'a-İ Tokat)

M.S. 5. veya 6. yüzyıllarda kurulmuş olabileceği tarihi olay ve kayıtlardan anlaşılan kale, yaklaşık 500 yıl Bizans egemenliğinde kalmıştır. (Bu dönemde Evdoksia ve Dokeia ismi ile biliniyordu) İlk defa 1074 yılında Danişment Melik Ahmet Gazi tarafından fethedilen kale kısa aralıklarla el değiştirmiş, sırasıyla Selçuklu ve Osmanlıların egemenliğine geçmiştir. Dik ve sarp kayaları üzerinde kurulu kale, doğal bir hisar durumundadır. Kayseri ve Diyarbakır da olduğu gibi, düz alanda kurulmuş, çevresi yüksek duvarlarla örülü bir "Sur kenti değildir. Osmanlı tarihçilerinin birinci derece "müstahkem mevki" didikleri kale, Tümur ve Şah İsmail gibi zamanın en güçlü hükümdarlarına baş eğdirmiş, buradan bir taş sökmeden gitmişlerdir.

Osmanlı devleti zamanında "Çardak-ı Bedevi" denilen zindanı başta Bizans imparatoru A. Diogenis olmak üzere bir çok ünlünün tutsak yeri olmuştur.

Kentin kuzey batısında yer alan kale bütün yöreye hakim bir yükseklikte olup, kesme ve moloz taşlardan yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlılar zamanında sık sık onarım görmüş, yeni ilavelerle savunma ve gözetleme yerleri inşa edilmiştir. Dış ve iç duvarlarla korunan kale doğu batı yönünde yükselen iki kaya gurubu üzerine kurulmuştur. Kuleleri, burçları ve mazgalları vardır. Yer sarsıntılarında kurey ve güney yönündeki duvarları tamamen yıkılmış, baş burç ve ayar kayası üzerindeki sağlam kalmıştır. Kaleye, kuzey yönündeki bir kaya oyuğundan girilir. İçinde her çeşit ihtiyaca yetecek düzeyde erzak depoları, sarnıç, cephanelik, hizmet binaları, emanet odaları ve bir de cami bulunmaktaymış. Günümüzde bunlara ait tonozlu yapılar ve temel kalıntıları durmaktadır. Yıldırım Beyazıt'ın yaptırdığı veya restore ettiği caminin yeri belirli değildir.

Kale duvarları incelendiğinde Bizans, Selçuk ve Osmanlılara ait izler görmek mümkündür. Güney yönünde, ayakta kalabilmiş büyük burçlardan birinin duvarında, taştan yapılmış müslüman mezar sandukaları, yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Kalenin güneybatısında çok eski çağlardan kalma bir kaya mezarı oyulmuştur. Mezarın ağzında bir kolon ve biri büyük iki hücre bulunmaktadır.

2.1- Tokat Müzesi

1926 Yılında emekli öğretmen Halis Cinlioğlu'nun çevreden topladığı tarihi eserlerin Gazi Osman Paşa Bulvarı üzerinde

bulunan Gökmedrese'de (Selçuklu Anıtı) depo edilmesiyle ilk müze kurulmuştur.

Müzenin halen faaliyet göstermekte olduğu tarihi anıt 1277 yılında Selçuklular devrinde Muineddin Pervane Bey tarafından yaptırılmış uzun yıllar medrese ve daha sonra Darüşşifa olarak hizmet vermiştir.

Kırk kızlar Medresesi olarakta bilinen anıt iki katlı, iki eyvanlı, revaklı, ortası açık avlulu plan tipine girmektedir. Kemerleri Türk mavisi, patlıcan moru ve lacivert çinilerle bezeli Anadolu Selçuklu medreselerinin en güzel örneklerinden birisidir.

Selçuklular zamanında taşın çeşitli bitkisel ve geometrik motiflerle işlenmesinden meydana gelen bir de portalı vardır. Müzedeki Arkeolojik ve Etnografik eserler birarada teşhir ve muhafaza edilmektedir.

Arkeolojik Eserler: (Maşat Höyük (Zile) kazısı ile, Ulutepe (Turhal) Niksar ve çevresinde yapılan kurtarma kazılarında açığa çıkarılanlarla satın alma ve bağış yoları ile kazanılan eserlerden oluşmaktadır.

Etnografik Eserler: Çevrede çok zengin ve çeşitli olan bu eserler, satın alma ve bağış yolu ile elde edilmektedir. Binanın kurulduğu yıllarda müze binası olarak kullanılacağı düşünülmendiğinden tüm eserlerin kronolojik bir düzen içerisinde sergilenmesi ancak sınırlı bir şekilde gerçekleştirilebilmiştir. Açık avlulu medrese tipinde planlanan yapının zemin kat 1-15 nolu odaları ve revaklar teşhirde kullanılmaktadır.

Müzeyi ziyaret, zemin kat teşhir odalarından başlayarak iç bahçe, 1. kat ve dış bahçede sona erer.

3. COĞRAFYASI

Tokat'tan bir görünüm...

3.1- Yüzey Şekilleri

Tokat ili; doğusunda Sivas ve Ordu, batısında Amasya ve Yozgat, Güneyinde Sivas ve Yozgat, kuzeyinde Samsun ve Ordu illeri ile sınırlıdır.

Akdağ ve Çamlıbel dağlarının oluşturduğu vadiler arasında 188-2870 metre arasında değişen yükseklikte ve 40 derece 40 dakika enlem, 37 derece 20 dakika boylam olan 9955 km² lik alan içindedir.

İlgili bölümlerde açıklanacağı üzere Yeşilırmak'ı; Kelkit, Yeşilırmak (Tozanlı), Çekerek sulanmaktadır. Yeşilırmak'ın kolları olan ve kuzeyden başlamak üzere Kelkit, Tozanlı ırmakları ile bunlar arasındaki yükseklikler, ırmakların oluşturduğu alüvyonlu düzlükler ve gerekse aralarındaki sıradağlar kuzeyden iç kımına doğru gittikçe yükselmektedir.

Kelkit vadisinde ortalama yükseklik 300-350 m, Yeşilırmak havzasında 500-550 m ve Çekerek havzasında ise 900 m dir.

İrmakların birbirlerinden açıklıkları yerlerde geniş yaylalar, ırmakların yaklaştıkları yerlerde sıra dağlar halinde devam ederler. Doğuya doğru gittikçe dağların birbirine yaklaştıkları yerlerde yükseklikler artmaktadır. Bu sebeble geçit yerleri daha çok plato halinde bulunmaktadır.

3.2- İklim

Tokat ili Karadeniz kıyısı ile İç Anadolu arasında geçit alanı durumunda olup, bölgede değişik yörelerde değişik iklim tipleri görmektedir.

Kelkit vadisinde kışlar ılık ve yazlar sıcak geçerken, Reşadiye'nin güneyinde akdeniz bölgesi iklimini andıran bir iklim görülmektedir. Tozanlı vadisinde kışlar ılık, yazlar serin geçerken, Çekerek bölümünde, yayla karakteri sert kışlar, serin yazlar görülür.

İlde yağmurlar batı rüzgarları ile gelir. Yağmur daha çok baharda yağar. Yaz aylarında, akşam üzerleri kuzeyde, denizden meltem rüzgarları, kışında doğudan soğuk rüzgarlar eser.

3.3- Yağışlar

Tokat ilinde yağışlar genellikle aylara dağılmış bulunmaktadır. İlimizde ortalama yağış 480-500 mm arasında değişir.

Yağışların aylara göre dağılımında Ocak-Şubat-Mart-Nisan-Mayıs aylarında en yüksek seviyededir.

En az yağış düştüğü aylar Temmuz ve Ağustos aylarıdır.

3.4- Isı

Ortalama yıllık sı kiim -3 ve 5 derece yazın ise 13-35 derece arasındadır. Ortalama kar ile örtülü gün adedi 25-30 gündür. Kar ile örtülğ günler genellikle Aralık-Mart ayları arasında geçmektedir.

3.5- Dağlar:

Genellikle ırmakların açıldıkları yerlerde ova ve yaylalar, yaklaştıkları yerlerde ise Karedenize paralel uzanan sıradağlar şeklinde devam ederler. Doğuya doğru gidildikçe dağlar birbirlerine çok yaklaşırlar ve yükseklikleri de artar. Rakımı 188 m. den 2870 m. ye kadar değışen yükseklikler arasında yer alan dağlar;

Mamu (1779 m.)

Yaylacık (1620 m.)

Deveci (1892 m.)

Bugalı (1945 m.)

Dumanlı (2200 m.)

Çamlıbel (2020 m.)

Akdağ (1900 m.)

3.6- Ovalar

Her türlü tarım yapılabilen bereketli ovalar, ilin dört bir yanına dağılmıştır.

Kazova: Tokat Turhal arasında, yer alan ve Yeşilırmağın suladığı ova 20.000 hektardır.

Omala Ovası: Gümenek regülatörü ile Omala köyü arasında kalan, 3200 hektar genişliğindeki sulak alandır.

Turhal Ovası: Turhal ve civarında, Yeşilırmağın geniş kıvrımlar yaparak Amasya istikametinde daraldığı, Dazya deresi önlerine kadar devam eder. 4500 hektar genişliğindedir.

Niksar Ovası: Kelkit ırmağının Fatlı kesiminde, Mansap istikametinde, talazan köprü boğazına kadar devam eder, 8000 hektar genişliğindedir.

Erbaa Ovası: Kelkit ırmağının Tepekışla önünden başlayıp, Kale boğazına kadar devam eder. 6500 hektar genişliğindedir.

Artova Ovası: Günçalı köyü boğazından başlayarak, Çekerek suyunun Çamlıbel bucağını takiben, Sulusaray önlerine kadar devam eden büyük bir ovadır. 15.000 hektar genişliğindedir.

Zile Ovası: 2000 hektarlık Maşat ovası, 2000 hektarlık Iğdır ovası ve Yeşilırmak'ın kolu Hotan deresinin iki yanında yer alan, 6000 hektarlık ovalarla birlikte toplam 10.000 hektardır.

Bu ovalarda tahıl, şekerpancarı, tütün başta olmak üzere herçeşit meyva, sebze ve ayçiçeği yetiştirilmektedir.

3.7- Yaylalar

Tokat ilindeki yaylalar, Devlet orman sınırları içerisinde korumaya alınan alanlar içerisinde yer almaktadır.

Bunların başlıcaları, Tokat'ta, Topçam, Batmantaş, Muhat ve Dumanlı yaylaları, Reşadiye'de Seleman, Bozçalı ve Kızılcaören yaylaları ile Niksar'da Çamiçi yaylasıdır.

3.8- Göller

Zinav Gölü: Reşadiye ilçesinin Yolüstü (Meğedüm) köyüne 3 km. mesafede tatlı sulu bir göldür. Gölü besleyen bir dere vardır. Yüzeyi takribi 1,5. km".dir. Mansap'tan boşalan ayakla Kelkit ırmağına ulaşır. Batak yerleri yoktur. Ortalama derinlik 10-15 m. arasında değişmektedir. Etrafı korunmaya alınmış ormandır. Kızılkanat denilen çok lezzetli balıkları vardır.

Güllüköy Gölü: Reşadiye ilçesinin aynı isimle anılan köyündedir. Büyük bir bgöl olup, yüzeyi 16.5 km".dir. Yan derelerden gelen sızıntı sular ve kış suları ile beslenir. Ortalama derinlik 7 m. dir. Suyu tatlıdır.

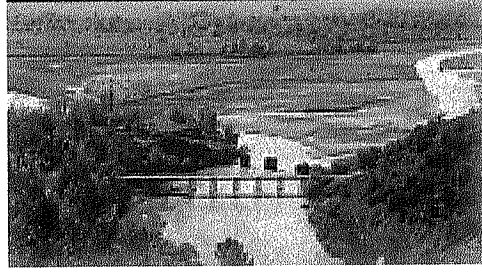
Almus Baraj Gölü(Suni Göl): Kot 807,50m

Yeşilırmak havzasında Almus ilçesinin 3,5 km kuzey-doğusunda Yeşilırmak'ın hafif bir dirsek çevirerek Omala Ovası boğazına girdiği yerde Zonl Toprak dolgu tipinde yapılmıştır. Sedde yüksekliği 95 m ve tepe uzunluğu 350 m. Tepe genişliği ise 12 m'dir. Gövde dolgusu 3,500,000 m³'dür. Doğu-batı yönünde uzanan güneşin doğuşu ve batışının izlendiği tek göldür. Almus Barajı'nda bugün balıkçılık yapılmaktadır.

Ayrıca ilimizde sadece arazi sulama amacıyla kurulmuş çok sayıda göller vardır.

Almus Barajı, aşkın önleme,sulama ihtiyacı, ucuz ve bol elektrik enerjisi için yapılmıştır. Baraj etrafının ormanla kaplı ve birçok koyların bulunuşu, sayfiye ve dinlenme yeri olarak önemini artırıştır.

3.9- Akarsular

Tokat ili topraklarını Yeşilirmak ve kolları sulamaktadır.

Tozanlı Kolu: Köse dağı'nın 2801 m. rakımlı batı versanlarından çıkar. Karacan ve Tekeli dağları arasındaki vadilerden geçerken, birçok yan dereleri alarak 365 km. de Almus Baraj gölüne gelir. Daha sonra Dönek ve Mamu dağları arasındaki 12 km. lik boğazdan geçerek Omala ovasına girer. Buradan Kazova'ya açılır. Gümenek regülatöründen Turhal'a kadar birçok yan dereleri alır. (Behzat deresi gibi.) Kazova'dan sonra Turhal ovasına girer. Burada Gülüt ve Hotan yan derelerini alır. Turhal ovasından sonra takriben 30 km. lik bir boğaza girer. Amasya ilinde Gendingen ovasında Çekerek kolu ile birleşir. Uzunluğu 468 km. dir.

Kelkit Kolu: Erzincan'ın Kuzeyinde Sipikör, pülür, Otlukbeli, Sarhan ve Balaban dağlarından doğan ufak derelerin, Kelkit kasabası civarında birleşmesi ile meydana gelir. Yusuf Bey köprüsü ile Tokat'a girer. Fatlı köprüsüne kadar dar bir vadide kuzeybatı doğrultusunda akarak, Niksar ovasına girer. Kuzeybatı doğrultusunda akmaya devam edip, Erbaa ovasını katederek bu ovanın kuzeyindeki kale boğazında, Kale köyü güneyinde Yeşilirmakla birleşir. Boğazdan Samsun İline geçer Uzunluğu 373 km. dir.

Çekerek Kolu: Çamlıbel dağlarından doğan Kızık, Dinar, Çalı ve Kavak tepelerinden doğan Finize derelerinin Çamlıbel bucağı dolaylarında birleşmesi ile meydana gelir. Artova'da güneybatı doğrultusunda akar. Musaköy civarında güneyden gelen Karadere kolunu alır. Sulusaray'dan itibaren, dik yamaçlı dar bir boğaza girip, buralarda Gergümez, Gündelen, ve Akdağmadeni dereleri ile birleşir. Yangı köyünden kuzeye dönüp, Çellokişla önünde İsa deresi ile birleşip, Kaleboğazı baraj yeri ve daha sonrada Kazankaya baraj yerine gelir. Buradan sonra vadisi genişler ve Geldigen ovasına açılır. Bekdemir köprüsü civarında

Çorum'dan gelen Çat deresi ile birleşir. Amasya Kayabaşı mevkiinde, Yeşilirmak ile birleşip Karadeniz'e ulaşır. Uzunluğu 276 km.dir.

3.10- Bitki Örtüsü

Tokat yurdumuzun sayılı orman bölgelerinden biridir. Kuzeyde ve güneyde il topraklarına giren dağların hemen hepsi ormanlıktır. Bölge ormanlarının genişliği iller içinde altıncı gelir.

Tokat'ta narenciye hariç diğer bütün bitki ve ağaçları görmek mümkündür. Erbaa ilçesinde Kozlu, Meydandüzü ve Osmanköy civarında yabani çay, Kale köyü civarında Çatalan ormanları ile Reşadiye ilçesi Kazalapa yakınlarındaki orman serileri içerisinde Lübnan sediri ve Erbaa Doğanyurt (Hayati) ve Niksar Kümbetli (Herkümbet) ve merkez arasında kalan alanlarda yabani zeytinlikler ve aynı zamanda bu dolaylarda nar ve incir doğal şekilde yetişmektedir.

Tokat alçak ovaları 2400 metreye ulaşan dağlar ve yeryüzü şekillerinin çeşitliliği açısından özel bir konuma sahiptir. Bu özelliği Tokat'a tarım bitkileri (kültür bitkileri) açısından ülkemizdeki 5 mikrogen merkezinden biri olma ayrıcalığı kazandırmıştır. Tokat ilinin bulunduğu mikrogen merkezi meyve cins ve türleri, fasulye, mercimek, bakla ve baklagiller, yem bitkileri açısından gen merkezi konumundadır. Tokat'ın bu üstünlüğü il sınırları içerisinde dünyanın diğer bölgelerinde yetişmeyen, veya ana vatanı Tokat olan bitki türlerinin var olmasını sağlamıştır. Yapılan araştırmalarda, kiraz ve vişnenin en önemli gen kaynaklarının Tokat yöresinde olduğu ve Tokat'a özgü "Cerasus inkana" adlı kiraz türünün endemik (Dünyaya yayılış yeri Tokat yöresi) bir bitki olduğu görülmüştür.

İklimin uygun olması ve ilimizin Karadeniz Bölgesel özelliklerinin etkisi altında bulunmasından dolayı topraklarının %39'u orman ve fundalıklarla, %33'ü ekili alanlarla, %13'ü çayır-meralarla, %15'i diğer araziler ile kaplıdır.

Ormanlar daha çok Almus, Reşadiye ve Niksar ilçelerinde olup, ovalarda ve taban arazilerde ise söğüt ve kavak çoğunluktadır. Son yıllarda bölgede kavak üretimi bir sektör konumuna ulaşmış ve bir çok ilimizin kereste ihtiyacına cevap vermektedir. Başlıca ağaç türleri meşe, kayın ve karaçamdır. Çok geniş bir tarım alanına sahip olan ilde her türlü tarla ve bağ bahçe tarımı yapılmaktadır.

4. EKONOMİ

4.1- Tarım ve Hayvancılık

Değişik yükseltilerde etrafı dağlarla çevrili Niksar,Erbaa,Zile,Kazova ovaları narenciye hariç hertürlü bitkinin yetiştirilmesine elverişlidir. Yeşilırmaj,Kelkit ve Çekerek ırmaklarının suladığı bu ovalarda tahıl ve sebzeçilik,meyvecilik, tütün ve pancar üretimi yapılmaktadır.

Niksar,Erbaa ve Kazova, birim başına en yüksek verimşn alındığı, her türlü mahsulün yılında iki defa alınabileceği verimli topraklardır. Tokat ili verimlilik ve ürün açısından dünyanın sayılı yerlerindendir.

Tokat ilinde tarım arazilerinin dağılımı şöyledir:

Tarla arazisi genel tarım arazisinin %70'i

Bağ-Bahçe arazisi genel tarım arazisinin %5'i

Sebze arazisi genel tarım arazisinin %1.8'i

Tokat Tarım İl Müdürlüğünden aldığımız,yetiştirdiğimiz ürünlerle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıdadır:

HUBUBAT

Buğday	141.475 Ha	355.219 Ton
Arpa	37.861 Ha	90.571 Ton
Çavdar	281 Ha	531 Ton
Yulaf	813 Ha	995 Ton
Mısır	8.005 Ha	26.184 Ton
Çetlik	367 Ha	1.835 Ton
TOPLAM	188.802 Ha	465.335 Ton

BAKLAGİLLER

Bakla	28 Ha	28 Ton
Nohut	11.711 Ha	12.095 Ton
Kuru Fasulye	3.444 Ha	5.818 Ton
Yeşil Mercimek	5.100 Ha	5.818 Ton
TOPLAM	5.100 Ha	23.759 Ton

YEM BİTKİLERİ

Yonca	4.489 Ha	16.477 Ton
Korunga	1.341 Ha	2.212 Ton
TOPLAM	5.830 Ha	18.689 Ton

SANAYİ BİTKİLERİ

Tütün	4.638 Ha	3.514 Ton
Şeker Pancarı	24.610 Ha	1.088.861 Ton
Haşhaş	15 Ha	12 Ton
Ayçiçeği	4.433 Ha	7.688 Ton
Soğan (Kuru)	2.812 Ha	62.015 Ton
Sarımsak (Kuru)	40 Ha	327 Ton
Patates	4.706 Ha	74.074 Ton
TOPLAM	41.254 Ha	1.236.491 Ton

Cinsi	Meyve Veren Ağaç	Meyve Vermeyen	Toplam Ağaç	Üretim (Ton)
Armut	158.330	38.220	196.550	6.415
Ayva	17.025	1.490	18.515	363
Elma	352.800	104.930	254.730	25.330
Muşmula	5.000	400	5400	62
Erik	83.435	16.488	99.923	1.530
Kızılcık	36.250	4.350	40.600	367
Kayısı	18.145	8.720	20.865	432
Kiraz	126.583	30.765	157.350	2700
Şeftali	252.220	49.820	302.040	5.937
Vişne	123.434	25.524	148.958	2.600
Zerdali	8.358	1.800	10.158	115
Dut	96.653	22.686	119.339	772
İncir	2.050	410	2.460	56
Nar	700	60	760	400
Badem	39.945	11.995	51.940	419
Ceviz	71.970	36.071	108.041	2.111
Fındık	341.900	20.250	362.150	300
Kestane	150	50	200	5.000
A.Fıstığı	2.305	605	2.910	1

Çilek	(Ha) 17	(Ha) ----	----	54
Üzüm	(Ha) 5.599	(Ha) 551	(Ha) 6.150	25.420

Cinsi	Hasat Edilen (Ha)	Üretim (Ton)
Bakla	40	571
Bamya	365	1.806
O.Biber	560	4.189
S.Biber	207	1.576
Domates	5.936	198.381
Taze Fasulye	2.201	12.131
Havuç	18	254
Hıyar	572	8.872
Bal Kabağı	18	241
Sakız Kabağı	493	8.872
Ispanak	778	8.836
Karpuz	801	43.150
Kavun	492	7.605
Beyaz Lahana	800	23.699
Kırmızı Lahana	32	630
Kuru Yaprak Lahana	79	332
Göbekli Marul	28	271
Kıvırcık Marul	20	161
Maydanoz	11	61
Nane	4	8
Patlıcan	48	1035
Pırasa	437	7538
Sarımsak	13	102
Taze Soğan	180	2.854
Kırmızı Turp	4	50
Bayır Turpu	18	352

Ormancılık

İlimiz topraklarının %38.7 si ormanlarla kaplıdır. Ormanlık sahalar koru ve bataklık olmak üzere iki değişik şekilde işlenmektedir. Koru ormanlarında ama; iyi vasıf yapacak orman türü elde etmek, bataklık sahalarda ise yakacak orman emvali elde etmektir.

İlimiz Orman İşletme Ödüllüğü tarafından yılda üretilen orman ürünleri miktarı 30.000 siter dir.

Yakacak odun türü, il ve ilçelerde tutuşturucu olarak değerlendirilmekte, ayrıca SEKA ve ORÜS işletmelerine sanayiide kullanmak üzere gönderilmektedir.

Yakacak odun türü ORÜS 'e yörede bulunan parke ve kereste fabricalarına ve iç piyasaya arz edilmektedir.

Ormanlarımız kayın, sarıçam, karaçam, ve meşe ile kaplıdır. Üretim kayın ağaçlı yoğunudur.

Hayvancılık

İlimizde bulunan hayvan sayıları ve üretimleri Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarına göre çıkartılmıştır. İlimizde hayvan ürünlerini değerlendiren önemli tesisler bulunmaktadır. İlimiz de aile içi değerlendirmelerde günlük tüketim yanında kaliteli sucuk ve pastırma yapan birkaç küçük işletme mevcuttur. Hayvan derileri İstanbul ve İzmir illerine gönderilmekte buralarda işlendikten sonra özel şahıs atölyelerinde giyim eşyasına dönüştürülmektedir. Yünler ise ilimizde halıcılık dokumasında kullanılmaktadır.

İlimizde canlı hayvan akışı halen sürmekte büyük illere gönderilmektedir.

Hayvan Sayıları

Büyükbaş (Her yaşta)		Küçükbaş (her yaşta)		Kümes Hayvanları	
SafKültü(sığır)	23.398	Koyun	528.486	Tavuk	640.240
Kültür Melezi	55.648	Kıl Keçi	51.314	Hindi	31.815
Yerli-Diğer	252.177	Tiftik Keçi	117	Ördek	20.450
Manda	38.511	Binek Hayvan		Kaz	30.158
		At	5.863		
		Katır	1.396		
		Eşek	24.380	Arı	37.494
				Kovanı	

Hayvansal Üretim

Et	4.628.069 kg
Yumurta	57.064.515 Ad
Bal	505.020 kg
Balmumu	20.383 kg

4.2- Sanayii ve Ticaret

Hitit ve Frig çağlarında başlayan sanayi ve ticaret Pers, Yunan ve Roma koloni ticareti ile dünya çapında gelişmiştir. Yeşilirmak havzasının tarım, hayvancılık ve yer altı zenginlikleri, Karadeniz yolu ile Ege ve Akdeniz, kara yolu ile Anadolu ve diğer ülkelere taşınmıştır. Selçuklular zamanında başlatılan el sanatları, mimarlık ve bayındırlık çalışmaları Osmanlı imparatorluğu zamanında zirveye ulaşmış ve Tokat Anadolu'nun önemli ticaret ve sanayi merkezlerinden biri olmuştur.

Başta bakırcılık, dokumacılık ve yazmacılık olmak üzere çeşitli sanayii dalları kurulmuş; bunun yanı sıra tahıl, meyvecilik ve hayvancılık geliri ile kent giderek zenginleşmiştir. 16. Yüzyılda Valide Sultan has Voyvadalık olan Tokat 17. Yüzyılda pekçok saray, 15 büyük iş ve konaklama hanına sahip bulunmaktaydı. 19. Yüzyılda Avrupa'da başlayan sanayii devrimi, imparatorluğun çökmeye başlamasına ve Birinci Dünya Savaşı, Tokat ekonomisini olumsuz yönde etkilemiş v Cumhuriyetin ilanına kadar bu durum sürmüştür.

1930 yılında başlayan kalkınma hareketleri özellikle tarım, sulama ve enerji üretimine yönelik olmuştur. 1970 yılındaki şirketleşme hareketleri, halk şirketlerinin bilinen darboğazları nedeniyle başarısız olmuş, kurulan TÜRİSANT el değiştirmiştir. Bu gün KONEKTAŞ olarak faaliyet göstermektedir.

Cografi yapı nedeniyle tarım öne çıkması buna bağlı sanayi işletmelerinin çoğalmasına neden olmaktadır. Tarım aletleri üreten iş yerlerinin yanında, un ve yem fabrikaları meyve ve sebze değerlendiren fabrikalar il ekonomisine yön vermektedir. Parke ve kereste fabrikaları, mobilya üreten tesisle, orman ürünlerini değerlendirirken önemli ihraç mamülleri de piyasaya arz edilmektedir.

Yer altı zenginliklerinden Zile ve Artova ilçelerine kömür, Turhal'da Antimuan. Reşadiye'de bentonit, Merkez ve çevresinde mermer çıkartılmaktadır.

İlimizde yetişen ürünler ile sanayi mamülleri iş içi ihtiyacını karşıladığı gibi komşu illerde de alış veriş olanağı yaratmaktadır. Özellikle tuğla ve parke sektörü, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadoludaki illerin pazarına hakim durumdadır. Tarihi ipek yolunun ilimiz sınırları içinden geçmekte oldup zamnlarda, 1710 yılında İl'de Kara Gümrüğü kurulmuş ancak ilerki tarihlerle kaldırılmasıyla il ticari merkez özelliğini yavaş yavaş yitirmiştir. Ancak Türkiye Transit Kara Yolu'nun ilimizden geçerek Doğu beyazıt Gürbulak kapılarına ulaşması bugün

için bulunmaz bir fırsat olup ihracat ve ithalat işlemlerinin çabuklaştırılması amacıyla 1994 yılında gümrük müdürlüğü kurulmuştur.

İl'de ticaret yaşamı yönlendiren 5 adet Ticaret ve Sanayi Odası, 1 adet Ticaret Borsası, Tokat Sanayici ve İş Adamları Derneği, Ziraat Odaları, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, 110 adet Anonim Şirket, 189 adet Limited Şirket bulunmaktadır. Merkez ve ilçelerde toplam 50 banka şubesi vardır.

Kalkınmada 2. Derece özellikle iller içinde yer alan ilimiz teşvik tedbirlerinden yararlanarak sanayi tesislerini sayısal olarak artırılmıştır.

Kamu sektörüne ait:

Turhal Şeker Fabrikası

Tokat Sigara Fabrikası

Şarap Fabrikası

Yaprak tütün Bakımevi, halen hizmet vermektedir. Özel sektörde Tokat Organize Sanayi Bölgesinde;

Tokat Sena Tekstil Sanayi

Dimes A.Ş.

Tokat Örme Sanayi

Konektaş, başta gelen sanayi kuruluşlarıdır.

1994 yılın itibariyle İlimizde;

1. Gıda sektörüyle ilgili Dimes AŞ ve Konektaş başta olmak üzere 17 işletme,
2. Makine sanayisinde Birsan Birlik, Sena Tekstil, TORSAN başta olansısı üzere 8 işletme,
3. Un ekmek ve sanayisinde 25 fabrika,
4. Tuğla fabrikaları 37 adet,
5. Orman ürünleri ile ilgili 26 işletme mevcuttur.
6. Yem sanayinde 5 işletme
7. Maden Sanayi ile ilgili 5 işletme mevcuttur.

Ayrıca Tokat Organize Bölgesinde Gumisan AŞ Keskin Tarım Makinaları Sanayi, Küçük Tekstil, Yeşil Onix AŞ, Tokat Yem Sanayi, Ramaş AŞ, Yeşilirmak Un Fabrikası, Mepasan AŞ, Sursan AŞ, Ayyıldız Tarım Makinaları Sanayi ve birçok firma ve faaliyet göstermektedir.

Yine Erbaa ve Niksar, Zile, Turhal Küçük Sanayi Sitelerinde yüzlerce işyeri çalışmaktadır.

Niksar "Su ve Şişeleme Sanayi AŞ" Niksar Ayvaz suyunu kurulan tesislerle şişelemekte, çok değerli olan bu suyu yurt içi ve yurt dışı pazarına taşımaktadır. Ayrıca Tokat'ta ekonominin canlanmasında, Rahmetli Vasıf Diren'in itici rolünü belirtmek gerekir.

Tokat'a özgü tarihi el sanatları ve örneklerden anlaşılacağı üzere, ilimizde halıcılık, yazma-cılık, kilim, bakırcılık, pirinç ve tunç işleri bunlarla ilgili mutfak araçları, kuyumculuk yapıldığı görülmektedir. İlimizde bakırcılık çok ünlü bir iş koludur. Bakırcılığın fabrika imalatına dönüşmesi bu sanatın önemini yitirmesine neden olmuştur.

Kuyumcukta ise kalan birkaç usta tarafından TOKAT BİLEZİĞİ diye adlandırılan bir işleme yapılmaktadır.

Yazmacılık

Yazma bir baş örtüsüdür. Günümüzde, çoğunlukla kırsal kesimdeki hanımların başlarına örttükleri renkli desenli yazmaları Osmanlı döneminde börk, takke ve fes giyen erkeklerde kullanırlardı.

Reyhan Kaya "Türk Yazmacılık Sanatı" adlı kitabında yazmacılığın tarihini Hitit'lerden başlatıyor. James Mellaart'ın çatal höyük kazılarda bulduğu, pişirilmiş topraktan yapılmış 7000 yıllık desen kalıplarının, kumaş desinatörlüğünün başlangıcı olduğunu, diğer sanatlar gibi Orta Anadolu'da gelişen bu sanatın Tokat'ta gelişmesinin bir raslantı olmadığını ve devamla Türkiye tarihini araştırırken, bu sanatın Orta Anadolu'da Tokat'ta gelişmesi ve Tokat ilinin yazmacılık sanatı açısından merkez teşkil etmesi ilginçtir. Örneğin Tokat ve civarında yapılan yazmalardaki geometrik düzen, Selçuk sanatı geometrisine paralellik gösterir. Selçuk sanatının Orta Anadolu'da geliştiğini ve kendi sanat anlayışı içinde verdiği yapıtlarını bu gün dahi görmek mümkündür. "Tokat'ta basılan yazmalar o devrin özelliğini taşıyan tarihi hanlar içinde yapılmaktadır" demektedir.

300 yıl boyunca günümüze kadar sürüp gelen yazmacılık sanatı Tokat'a hastı. Tokat'ın Valide Sultanlara "has" olması nedeniyle başka yerlerde yazmacılık yapılması yasaklanmıştı. 1817 yılında bazı ustalar vergiden kaçmak için Niksar ve Zile taraflarında yazmacılık yapmak istemişlerse de 1821 yılında bu işyerleri kapatılmıştır. 1954 yılında, Örükçülüler hanında 5 adedi olmak üzere, 12

imalathane ve bu imalathanelerin her birinde 50 ile 70 işçi çalıştırıldığından bahsedilmektedir.

1947-1954 yıllarındaki rakamlar günümüze göre çok yüksektir. Bugün yazmacılar hanındaki atölyelerle birlikte, Tokat'taki yazmahane sayısı 15 civarındadır. Ancak her atölyede 3 veya 4 işçi çalışabilmektedir. Yazma imalatının yanı sıra yöresel yazma desenleriyle çeşitli örtüler, Yatak takımları ve elbiseler yapılmaktadır.

Tokat Yazmacılık Tekniği

"Karakalem" ve "Elvanlı" olmak üzere iki tipte basılır. Yıkılarak apresi alınan bezler kurutulduktan sonra istenilen boylarda kesilir. Üstleri keçe kaplanmış geniş tezgahlar üzerine serilerek tahta kalıplarla baskı yapılır. Burada önemli olan, yüzlerce çeşit desenin geleneksel kompozisyonlara uygun olarak basılmasıdır. Kara kalem tipi yazmalarda sadece siyah renk kullanılır. Elvanlı olanlar ise, önce siyah ve daha sonra elvan denilen renklerin diğer kalıplarla basılmasından elde edilir. (Eski yıllarda elvancılık ayrı bir ustalık dalı idi.) Burada çok kısa özet olarak verdiğimiz baskı işlemi dışında, bazı kimyasal boya ve maddelerin kullanılması, bezlerin cerek denilen raflarda kurutulması ve havuzlardaki yıkama işlemleri yazmacılığın bilgi ve ustalık gerektiren önemli bir sanat olduğunu göstermektedir. Bu konuya ilgi duyanlar Reyhan Kayanın "Türk yazmacılık sanatı" İş Bankası yayınları 1974 ve Prof. Kenan Özbek koleksiyonlarına başvurabilirler. Kalıpcılık, yazma sanatının başlangıcı ve en önemli ustalıklarından biridir. En iyi yazma kalıpları kuru ve fırınlanmış ıhlamur ağacından oyularak yapılanlardır. Yazma Sanatının eski ustaları arasında Niyazi Dinçer, İsmail Öncül, Ali Genç ve Sarraf Ferah adları sayılmaktadır

Halıcılık

Halıcılık ilimiz de özellikle Başçiftlik, Niksar ve Resadiye ilöelerinde çok benimsenmiş, bu yörelerin önemli gelir kaynağı olmuştur.

Vali Yusuf Yakupoğlu'nun öncülük ettiği, 1967 yılında faaliyete geçen özel idare müdürlüğüne ait halıcılık okulunun çalışmaları ile, Başçiftlik ilçesi başta olmak üzere çevreye yazılmıştır.

Başçiftlik ilçemiz bölgenin doğal halıcılık okulu görevini yıllarca üstlenmiştir. Karadeniz Bölgesine halıcılığın yayılmasını sağlamıştır. İlimizde 10.000'e yakın halı tezgahının üretim yaptığı tahmin edilmektedir.

4.3- Enerji

Almus Hidroelektrik Santrali

Almus ilçesinde Yeşılırmak üzerinde 1966 tarihinden işletmeye açılan baraj, Kazova, Turhal ve Amasya'yı su baskınlarından korumakta ve elektrik üretmektedir.

Yıllık kapasitesi 86 milyon Kw/saattir.

Köklüce Hidro Elektrik Santrali

Almus Barajında bulunana suyun Kelkit havzasına 430 metrelik yükseklik farkından yararlanılarak aktarılması sonucu elektrik üretmektedir.

Yıllık verimi 600 milyon Kw/saattir.

Ataköy Barajı

Tokat'ta güneş enerjisiyle ısınan evler vardır. Doğal demgenin korunması amacıyla bu enerji çok önemlidir.

5- TOKAT'IN YETİŞTİRDİĞİ BÜYÜK İNSANLAR

İbn-i Kemal

Tokatlıdır. 16. Yüzyılın büyük bilginlerinden olup asıl adı Şemsettin Ahmet'tir Kemal Paşa Zade Süleyman Bey'in oğludur. Gen.liğinde babası gibi sipahi askerliğinde çalışırken, Molla Lütfiye gösterilen değere hayran kalarak ilmiye mesleğine geçmiştir. Şeyhülislamlık yapmıştır.

Yavuz Sultan Selim'le beraber Mısır seferinde n dönerken, İbn-i Kemal'in atının ayağından sıçrayan çamurlar padişahın kafasına sıçramış ve buna çok üzülen bilginimizin halini gören Yavuz Sultan Selim:

"Hocam ülema atının ayağından sıçrayan çaurılar bizim için kir değil bir süstür. Bu kaftanın saklanarak, öldüğüm zaman tabudumun üzerine örtölmesini vasiyet ediyorum." Demek suretiyle büyük iltifatlarda bulunmuştur.

İbn-i Kemal yalnız dini ilimlerde değil dilütarih, fen ve diğer sahalarda da çok yüksek alimdi. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilirdi. Espiriyi seven güzel buluşlu, düşündürücü sözleriyle hiç kimseyi sıkmadan konuşmasını bilen, bir alimdir.

Molla Lütfi

Tokatlıdır. İbn-i Kemal'e hocalık yapmış devrinin din, fizik, felsefe, kollarında ün yapan doğru sözlü, kimseden çekinmeyen yaradılıştta olduğu için Deli Lütfi veya sarışın olduğundan Sarı Lütfi de denilmektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in Hafızal Kütüblüğünü yapmıştır. İlim kollarındaki bilgisi ve din konusundaki ileri düşünceleri ile birlikte, hicivleri yüzünden 1495 Ocak ayı içerisinde İstanbul'da idam edilmiştir. En önemli eseri "Elmatilübül İlahiye Fi Mevzuatül Ulum" dur.

Molla Hüsrev

Tokatlıdır. Tokat civarındaki Türkmenlerden Arsak Kabilesindendir. Kendş el yazısıyla 1470 de yazıp Fatih Sultan Mehmet'e hediye ettiği "Mir'at ve Mir'kat" adlı kitabında künyesini "Mehmet bin Feramürs Bin Ali" olarak yazmaktadır. Molla hüsrev Edirne'de Şah Melek ve Halebi Medreselerinde sırasıyla müderris olmuş, II. Murat zamanında kaz askerliğine getirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet Tahta çıkınca yine bu görevde kalmış, II. Sultan Murat'ın tekrar tahta dönüşünde Fatih'le beraber Manisa'ya gitmiş ve ona hocalık etmiştir. Fatih'in tekrar tahta çıkılında Fatih'ten büyük saygı ve destek görmüştür. İstanbul'un alınmasından sonra sırasıyla 1458 de İstanbul, Galata, Üsküdar kadılıklarına tayin edilmiştir. Aynı zamanda Ayasofya müderrisliğini yapan Molla Hüsrev için Mehmet "Zamanımızın Ebu Hanifesidir" derdi.

Fatih Sultan Mehmet tarafından Şeyhülislamlık görevine getirildi ve bu görevde 20 kalmıştır. 1480 Ekim ayında Cuma günü vefat etmiştir. Bursa'ya götürülerek yaptırdığı medreseye defnedilmiştir.

Ahmet Dai

Tokatlıdır. Emir Süleyman Çelebi ve II. Sultan Murat, memlekette kültür hayatına önem vererek alim ve şair Ahmet Dai de bu himayeye mazhar olanlardan birisidir. Kendisine yıllık olarak hazineden ödenekte verildi.

Cenkname ve Ferahname adlı iki manzum eseri vardır. Bunlardan başka Lugat-ı Tefsir-Tıbb-ı Nebevi ve Tabirnamesi ile Divan'ı bulunmaktadır. Ölüm yeri ve mezarı hakkında kesin bir bilgi bulunmadığını üzülenek kaydetmek isteriz.

Hekim Mutafta

Takot'lıdır. Türk tıp tarihinde çok önemli alimlerdenidir. Babası Ahmet ve dedesi de müderrisliklerde bulunmuş alim Hasan Efendi'dir. Tahsilini İstanbul'da yapmıştır.

Hekim Mustafa İbn-i Sinan'nın tıp alanında yazdığı Kanun isimindeki beş ciltlik eseri dilimize çevrilmiştir.

Hekim Mustafa Efendi'nin doğduğu yıl hakkında ne yazıkki bilginiz yoktur.

Tahir Efendi

Tokat'lıdır. Ömer Efendi'nin oğlu olup 1747 de doğmuştur. Devrinşn alimlerinden ders almış ve müderris olmuştur. 1782 de anadolu ve Rumeli vilayetlerinde kadılıklarda bulunmuştur. 1825 de Sultan II. Mahmut emri ile şeyhülislamlığa getirilmiştir.

Ebubekir Kani

1711'de Tokat'ta doğdu. Tanınmış Türk şair ve mizahçılarından. Tokat'da mevlevi Şeyfi'nin hizmetinde bulunan Kani'yi, Trabzon valiliğinden üçüncü defa sadrazamlığa gelen Hekim Oğlu Ali Paşa Tokat'dan geçerken görmüş, okuduğu kaside ve tarihleri dinlemiş, Şeyh'nin müsalesini alarak 40 yaşında Kani'yi beraberinde İstanbul'a götürülmüştür.

Bir ara İstanbul'da Sadrazam Yeğen Mehmet Paşa'nın divan katipliğini yapmıştır. Bir sğre sonra Bükreş'e gitmiş ve Ulah Beyi Aleksandr'nın hususi katibi olmuştur. Bükreşte bulunduğu bir sırada romanyalı güzel bir kadına gönlünü kaptırmıştır.

Ebubekir Kani, 1791 yılında İstanbul'da ölmüş ve Eyüp sultan'da Feridun Paşa Türbesi'nin sağ tarafına defnedilmiştir. Ölümünden herkes üzülmüş, devrinin şairlerinden Vehbi kendisi için şu tarihi sözü söylemiştir. "Gitti gevher idi dünya o maarif kani, Her sözü maden cevher idi gitti Kani."

Gazi Osman Paşa

Gazi Osman Paşa

"Tuna nehri akmam diyor
Kenarını yıkmam diyor
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor."

Tarihe Plevne Kahramanı olarak geçen Tokat'ın yetiştirdiği bu büyük askeri anlatmanın ne kadar güç olduğunu takdir edersiniz. Ancak Gazi Osman Paşa'nın hayatını oğlu Hüseyin Abdülkadir Plevne ile yapılan bir kahramandan aynen aktaralım.

“Babamız Gazi Osman Paşa 1832 yılında Tokat'ta doğdu. Büyük babamız fakir ve ailesini geçindirmekte güçlük çeken bir kimse olduğundan İstanbul'a gelip yeni iş aramak üzere Beşiktaş'a yerleşmişlerdir. Beşiktaş'ta yaşayan aile onu Askeri Rüştiye'ye harp okula vermişler e 1852 de sınıfının birincisi olarak orduya teğmen rütbesi ile katılmıştır.

Kırım Harbi nedeniyle Harp Akademisi'ne giremeyerek çeşitli hizmetlerde bulunmuş ve yüzbaşı rütbesiyle Erkan-ı Harbiye Dairesine girmiş ve kolağası olmuştur.

1859 yılında Anadolu haritasının tanzim görevi kendisine verildiğinden Bursa'ya gönderilmiştir.

Tarih ve ansiklopedilerde görüldüğü gibi babam, devlet hizmetinde b,r çok yerde görev yapmıştır.

1875-1876 Osmanlı Sırpharninde düşman ordusunu nozguna uğratmış ve rütbesi mareşalliğe yükseltilmiştir. Vidin muhafızı iken Osmanlı-Rus harbi başlamış, Ruslar'ın Tuna'yı geçmeleri üzerine Plevne'yi tutma emri almıştır. Yaptırdığı toprak istihkamlarla ve elinde bulunan pek az kuvvetle düşmanın çok büyük kuvvetlerine beş ay karşı koymuş ve teslim olmamıştır. Askeri tarihine Plevne Müdafaası olarak geçen bu harpte yardım alamamak yüzünden son bir yarma hareketına girişmiş, düşman kuvvetlerini yarıp çıkarken yaralanarak esir düşmüştür.

Muhabere meyfanında aldığı ağır yaralı halde bulunan babam, Rus çarı tarafından büyük bir kahraman olarak karşılanmış ve senelerdir şerefle taşıdığı kılıcı,

“Bu kılıç bunu şerefle taşıyanlara layıktır, Kılıcınızı iade ediyorum. Yine taşımaya devam edersiniz s,z, büyük misafir olark kabul ediyoruz” diyerek Osman Paşa'yı Klef hastanesinde tedaviye almışlardır. Tedaviden sonra serbest bırakmışlar ve Odesa limanından kendisine tahsis edilen özel bir vapurla İstanbul'a gönderilmiştir.

İstanbul'da büyük kahramanlara yakışır şekilde karşılanan Osman Paşa Padişah II. Abdülmait tarafından evvela "Gazi" ünvanı verildi ve elmaslı bir kılıç hediye edildi. Sonradan seraskerliğe tayin edildi ve yedi yıl bu hizmette kaldı. Sultan II. Abdülhamit sultanlarından ikisini Gazi Osman Paşa'nın iki oğluna vererek akrabalık tesis etmiş oldu."

Melihi

Devriş Ömer Gülşeni

Sabuhi Ahmet Dede

Mehmed'ül Liman

İbn-i Meddas

Aşık Nuri

Halis Cinlioğlu

6- TOKAT'TA FOLKLÖR

Düğün Adetleri ve Evlenme

Tokat'ta düğün adetleri ve evlenme törenleri bugünkü anlayışa göre şekillense bnile eski evlenme ve düğün adetleri geçmişten günümüze yine canlılığını ve güncelliğini korumaktadır.

Evlenme çağına gelen ve askerliğini yapıp iş-güç sahibi olan erkek, bu isteteğini kapalı bir şekilde kız kardeşine annesine veya bir arkadaşı kanalıyla babasına iletir.

Kızların ise evlenme isteğini açıklaması ayıp Kabul edilir.Böylece evlenecek erkek tarafı komşu ve yakın akrabalarıyla birlikte durumlarına uygun kız aramaya başlarlar ve "görücülüğe" giderler. Görücüklerde her iki taraf da birbirini iyice inceler, hatta kız eğer hamama giderse kızım fiziki yapısı bile gözden geçirilir. En son kız beğenilirse ailesinden istenmeye gidilir.

Erkek tarafından anne ve yakın kadın akrabaları bir akşam kız evine giderek konuşmuş ve ziyaretten sonar kız annesine "kızınızı oğlumuza Allah kısmet ettiyse almak istiyoruz" diye konuşmaya girer ve kız anneside "Babası ve kardeşlerine soralım zaman bırakınız Allah yazdı ise olur" diyerek oğlan tarafı ile ilgili gerekli araştırma yaparlar. Uygun bulunursa oğlan tarafının ikinci ziyaretinin beklemekte olduğu karşı tarafa bildirilir.

Toplantıda karşılıklı hal hatır sormalar ve kahve içiminden sonar oğlan tarafından gelen yaşlı kimseye imam "Bu gece yapılan ziyaretimizin sebebi

diyerek söze başlar. Bu cevaben kız babası “Alah böyle yazdı ise ne yapalım” der ve bütün topluluk “Allah her ikisinide mesut ve bahtiyar etsin çoluk çocupa kavuştursun” duasına “amin” denilerek tören biter ve hazırlanan şerbet içirilir. Karşılıklı istekler ailelerin varlık durumuna göre konuşulur.

Aynı toplantıda nişan takma günü tesbit edilir. Oğlan tarafı şeker, şerbet ve hanve gibi gerekli malzemeleri kız tarafia armağanlarla birlikte gönderir.

Nişan günü, kız evvelce gelen nişan elbisesini giyer ve gözleri yerde sıkışarak kayınvalidesi-nin elini öper, ve bu arada erkeğin ismi bulunan nişan yüzüğü parmağa takılır. Diğer süs eşyaları da takıldıkta sonar kız törende bulunan büyüklerin ellerini öper. Diğer taraftan gönderilen yüzük de oğlan evinde nişanlanan erkeğe takılır. Ama son yıllarda nişan takma aynı evde yapılmaktadır. Nişan işlemi bittikten sonra resmi nikah işlemlerine başlanır, bu arada düğün hazırlıklarına girilir.

Düğünden önce erkek evinde hazırlanan eşyalar “ağırlıklar” gece kız evine gönderilir. Bu arada kız evinde “Cehiz asma” işlemleri yapılır, oğlan ve kız evinin cehiz olarak hazırladığı eşyalar sonradan birleştirilerek oğlan evine tekrar gönderilir.

Kına gecesi şemliği başlar, kız evi tarafı kına gecesinde kızlarını süsleyip hazırlar. Mum, şamdan ve kına oğlan evi tarafından gönderilir, oğlan tarafından gönderilir, oğlan tarafı da kına yakma törenine gelirle, eğlenceler başlar şamdanlardaki mumlar yanar ve kızın önünde odaya girilir, gelin orada bulunanların ellerini öper ve bir yere oturur. Kayınvalide söz alarak kına yakılacak masaya genin gelerek bir parmağına kına yakılır. Gelin kına yakanın başına oğlan evi ve kız evi tarafından çok kıymetli hediyeler verilir. Gelinden sonra genç kızlarada kına yakılır, ve eğlenceler başlar.

Kına gecesinden sonra ertesi gün gelin alma hazırlıkları başlar, davetkiler ve gelin almaya gidecekler sabahleyin toplanırlar. Gelini getirecek araba hazırlanır. Arabaya ipekli kumaş takılır. Kız evine gidilir, gelin aile büyüklerinin ellerini ağlayarak öper ve gelin arabasına bindirilir.

Gelin arabasının önüne ip çekme yapılır, oğlan tarafı bahşiş vermek suretiyle geçer. Gelin oğlan evine gelince ailenin büyüğü olan baba tarafından kapıda karşılanır. Evin üstünde bir pencereden damat gelin arabasının üzerine para

serper. Bazı yerlerde kapıdan ilk adımı atınca kurban kesilir veya bir bardak ve tabak atılarak yerde kırılır.

Gelin bir müddet dinlendikten sonar damat bulundukları salona gelir. Törende bulunları selamladıktan sonar gelini bir koltuğa oturtur. Kendisi de bir kaç dakika ayakta durarak törende bulunanları selamdıktan sonar glinle birlikte ayrılırlar.

Damat evden ayrılarak erkek arkadaşlarıyla birlikte hamama digger. Hamadan sonar yıkanıp çıktıktan sonar damat kendi evie yakın bir komşu evine arkadaşlarıyla gider ve orada eğlenceler düzenlenir.

Damat, yatsı namazını arkadaşlarıyla birlikte kılar ve eve dönülür. Damat sağdıçı, damadı yumruklanmaktan korumak için tedbirler alır ve kapı önünde duadan sonar damat büyüklerin ellerini öper, kapıdan içeri girer ve düğün biter. Ertesi gün yeni çift mutlu bir yaşama başlayacaklardır. Böylece bir alilenin ilk temeli ayılmış, yeni akrabalık bağları kurulmuştur.

6.1 - Hıdırellez Geleneği

6. Mayıs günü ülkemizde ve Tokat'ta kutlanan bu gelenek bolluğun, bereketin, birlik ve kardeşliğin bayramıdır.

Tokat'ta Hıdırellez'in yaklaşmasıyla aileler çevrelerini, evlerini temizler. Bir hareketlilik başlar gider. O gün gelince en güzel elbiseler giyilir. Genç kızlar al-yeşile boyanır. Her yörenizin bu bayramı kutladığı bir dağ, orman, bir yeri vardır Orada oyunlar oynanır. Yenilir, içilir; kızlar, oğlanla birbirlerine maniler söylerler. Bir kız çıkar;

“Mangal oldum külüm yok

Bülbül oldum dalım yok

Senden ayrı düşeli

Ağlamadık gününm yok”

der ve yavuklu ona cevap verir;

“Evlerinönünde

Gözümdeyim gözümde

Gel yarım barışalım

Şu muhabbt gününde”

Muhabbetler sevgililer su gibi akar o günde. Böylece baharla bereketle gelen yeni bir yılda Hıdırellez şnikleriyle umua girerler.

6.2- Tokat Türküleri

Tokat Türküleriyle de zengindir. Tarihi süreç içerisinde büyük çapta bir işale acıya maruz kalmıştır. Tokat verimli ovalarıyla her türlü bitkinin yerleştiği bahçeleriyle yokluk da çekmemiştir. O yünzen türküleri kıvraktır. O kadar çok Tokat türküsü vardır ki hepsini almak mümlün değildir.

Hey Onbeşli...

Hey onbeşli, hey onbeşli

Tokat yolları taşlı

Onbeşli gidiyor

Kızların gözü yaşlı.

Aslan yarım kız senin adın Hediye
Ben dolandım, sen de dolan, gel, geldiğe

Fistan aldım endazesini on yediye

Az mı geldi gönderdiğim hediye.

Tokat yolu kaldırım

Düştüm beni kaldırım

Hediyenin yoluna

Vurun beni öldürün.

Giderim elinizden

Kurtulam dilinizden

Yeşil baş ördek olsam

Su içemem gölünüzden

Taşkıran

Evlerinin önü hamama yakın

Taşkıran da geliyor boyuna bakın

Sağına soluna hamaylı takın.

Evlerinin önü üzüm asması

Taşkıranın giydiği hürriyet basması

Taşkıran da olmuş beyler yosması

Hilal de kaşlı Taşkıranın uğurlar olsun

Yediğimiz kebablar lop lop et olsun

İçtiğimiz şaraplar afiyet olsun.

Teyfiğim-Teyfiğim

Atımı bağladım Topçam düzeye

Dom dom kurşunları değdi dizime

Benden selam olsun elin kızına

Teyfiğim Teyfiğim aslan Teyfiğim

Topçam yaylasına yaslan Teyfiğim

Ohtap yolları düz yıldız ışılar

Teyfiği vurmuşlar kanlar fişilar

İmdadına gelmez hain konşular

Vurma zalim vurma nur tasesiyim

Anamın babamın bir tanesiyim

6.3- Tokat Manileri

Tokat manilerinde açık ve sade bir anşatım vardır. Genellikle dörtlükler halindedir ve yedi hece ölçüsüyle söylenir. Tokat manileri halk edebiyatımızda zengin bir kaynak olmaktadır. Gerek mani olsun gerek Tokat türkğleri olsun bir kaç sayfayla anşlatılamaz.

Ay doğar gün batar

Dağlar muhabber kokar

Menekşerli gözlerin

Beni durmadan yakar.

Tokat yolu dökme taş

Dilim söyler gözüm yaş

Yine karşıma geçti

Deste perçemli gardaş

Tokat'ta dut ağacı
Çift gezer iki bacı
Büyüğü ne ise ne
Küçüğü can alıcı

Yeşil ipek uç ördüm
Gökten şahin uçurdum
Eller Tokat dedikçe
Ben aklımı kaçırdım

...

6.4- Halk Tokat Oyunları

Tokat halk oyunları karadeniz sertiliğini İç Anadolu'nun yumuşaklığını yansıtmıştır. Oyunlarımız genelde halay tütndedir. Halay birlik ve beraberliği simgeler.

Tokat oyunları ağırlama yanlama ve yelleme olarak üç bölümde oynanmaktadır. Üç melodi ve üç ritim vardır. Açık havada davul zurna eşliğinde; eller parmaklardan ve omuzdan tutularak oynanmaktadır. Dilsiz kaval, zurna horlamalı kaval, bağlama, ney def gibi halk sazları kullanılmaktadır.

Halk oyunlarımız giyisi ve figür olarak da ayrı bir özellik taşır. Tokat'ta koşma divan destan semai garip derbederi huşit sağma gibi havalar; düğün sinsi havaları davar, havaları gibi kırık havalar görülmektedir.

Yöremizde tek ve grup halinde erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı veya grup halinde oynadıkları oyunlarımız mevcuttur. Yert yer orta oyunları da oynanmaktadır. Bu orta oyunları kılık değiştirilip tüz boyanarak oynanan oyunlardır.

Bunlardan örnek verirse (dede; deveci oyunu, geyik oyunu, bebek oyunu, deve,kedi, tilki fare, hemecük, oturan oyunu,geçili, manturoğlu, kız kaçırma, yüzük saklama, çiftçi baba, koyun gütmeye, ebenin yaptığı..) orta oyunlarıdır.

6.5- Tokat Mutfağı

Tokat'ın kendine özgü yemekleri deyince ilk akla gelen tokat kebabıdır. Tokat kebabının özel bir fırının olması ilk özelliğidir. Yapılışı şöyledir:

Şişlere dizilen malzemeler şu sırayı takip etmektedir kuyruk yağı,kuzu eti, patlıcan, en son takılan bir iki diş sarımsak tadının belirlenmesini açısından

önemlidir. Ayrı şişlerde ise domates ve biber pişirilir. Özel yapılan taze pide üzerine servis yapılır ve piderlerşe yenir.

Günümüzde takoat kebabının bu özel fırını birçok evde görmek mümkündür. Tokat çevresinde şifalı bitkilerden de yemekler yapılmaktadır. Özellikle baharda yemek amacıyla pancar yeeği pişirilir. “pancar” adı bu bitkinin genel adıdır. Bunlar; kusoğma haşhaş hevdidik dikenük eski göynek topçu ekmeği avcacuk ağaça toprağı efelik ak ve kara madımak, teke sakalı, yelmik kazankarası ve nivik. Tokat mutfağıda helle çorbası, yaprak dolma, çmkelikli, soğukluk olarak adlandırılan meyve ile birlikte köme (cevizli sucuk) tatlı tarhana, üzüm turşusu, tatlılardan ise; tırtıl baklava, yufka tatlısı, zambak reçeli ve zile pekmezi örneklerini görebiliriz.

6.6- Yöremizde Giyilen Kıyafetler

Kafın Kıyafetleri

Ayak:Deriden yapılmış yemeni çarık.

Vücut:Alaca çorap, kıldan yapılmıştır. Nakışlıdır. Şalvar.

İç Saya:Önü işlemeli beyaz içliktir.

Dış Saya:Göğüs kısımları bol işlemeli

Açpeş, atlas, fistan, bindallı entari özel günlerde ayrıca giyilir.

Önlük:Kıl dokuma ve işlemelidir.

Tuzluk:Kıl dokuma ve işlemelidir.

Bel Boncuğu

Yağlık

Findi-Fes

Elmalı Yazma: Kenarları pullu ve boncukludur, Siyah-kırmızı hakimdir.

Saçlık-Saçbağı:Hafif boncuklarla süslü olup boncuklar saç örgüsü üzerine ilintilidir.

Fes: Pullu

Erkek Kıyafetleri

Göynek: Yakasız, beyaz üzeri siyah basıklı

Aba: Cepken

Yelek:Kalıp depme kıldan yapılmıştır, siyahtır.

Zırpa: Siyah, cep kısımları kaytanlıdır.

Kuşak: Püsküllü

6.7- İlimizde sosyal Yapı

Nüfus ve İdari Yapı

İlimiz, 1990 yılını nüfus sayımındaki sonuçlara göre nüfusu 719251 dir. Bu nüfus 30883'ü şehirlerde kalan 410947 'si köylerde yaşamaktadır.

İLÇELER	Toplam Nüfus	Köy Nüfusu	Şehir Nüfusu	Köy Sayısı
Merkez	150,777	67,777	83,058	114
Almus	36,328	30,427	5,901	41
Artova	17,668	13,259	4,429	21
Başçiftlik	6,477	2,755	3,722	9
Erbaa	99,526	66,042	33,554	73
Niksar	84,932	49,731	35,201	90
Reşadiye	61,166	48,845	12,321	90
Sulusaray	7,941	13,568	4,377	12
Turhal	106,014	37,630	68,384	50
Yeşilyurt	8,736	3,138	5,598	14
Zile	107,973	61,883	46,090	111
Pazar	21,623	15,956	5,669	12
TOPLAM	719,251			

6.8- İstihdam Ve Sosyal Güvenlik

Konut

İlimizde konut yapımı kooperatiflerin hızla büyümesiyle konut sorunu çözümlenmeye çalışılmaktadır. İlimizde ortalama konut sayısının 20.000 civarında olduğu sayılmaktadır. İl ve ilçelerde devam eder 204 adter yapı kooperatifinde 8523 adet konut yapım halindedir.

Sağlık

İlimizde merkez ve ilçelerinde sağlık hizmeti yapan kuruluşlar aşağıya çıkartılmıştır:

Tokat Devlet Hastanesi

Tokat Karşıyaka Hastanesi

Turhal Devlet Hastanesi

Zile Devlet Hastanesi

Niksar Devlet Hastanesi

Erbaa Devlet Hastanesi

Reşadiye Devlet Hastanesi

Almus Sağlık Merkezi

Artova sağlık Merkezi

SSK Tokat Hastanesi

SSK Turhal Hastanesi

Sosyal Hizmetler

Korunmaya muhtaç çocukların alındığı, 240 kişilik kapasileye sahip erkek yetiştirme yurdu bulunmaktadır.

0-6 yaş grubu çocuklar için çocuk yuvaları yapılmıştır.

Eğitim

İlimizde okur yazar oranı %97 ye ulaşmış bulunmaktadır.1993-1994 öğretim yılı okul öğretmen ve öğrenci durumu aşağıda belirtilmiştir.

Lise 15 adet

Anadolu Lisesi 5 adet

Anadolu Öğretmen Lisesi 2 adet

Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi 1 adet

Endüstri Meslek Lisesi 6 Adet

Kız Meslek lisesi 8 adet

Ticaret meslek lisesi 8 adet

İmam Hatip Lisesi 6 Adet

Bağımsız Orta Okullar 35 Adet

İlköğretim Okulları 48 Adet

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 1 Adet

İlkoul Sayısı 878 adet

Yüksek Öğretim

İlimizde yüksek öğretimin temeli ilk 1974 yılında kurulan Tokay Meslek Yüksek Okulu ile başlamış 1982 yılında Sivas Cumhuriyet Fakültesi kurulmuştur. 1992 yılında ise Gazi Osman Paşa Üniversitesi kurulmuştur.

GOÜ sinde ziraat fakültesi, fen ve edebiyat fakültesi, olmak üzere iki fakülte; Tokat meslek yüksek okulunda büro yönetim, sekreterlik, elektrik, harita-kadastro, inşaat, işletmecilik ve muhasebe, seracılık, tekstil baskı, turizm, tokay sağlık hizmetleri meslek yüksek okulun da hemşirelik bölümleri, Niksar Meslek yüksek okulunda Elektrik Turizm ve Otelcilik, Zile meslek yüksek okulunda

bilgisayar programlama, inşaat, motor, muhasebe, bölümleri bağlanmıştır. Toplam iki fakülte 5 yüksek okulda toplam 3584 öğrenci öğrenim görmektedir.

İlimizde Spor

İlimizde spor tesisleri bakımından en iyi illerimizden birisidir. Ayrıca ilimizde 1 adet gürş Eğitim erkezi 1 adet kapalı yüzme havuzu ve 1 adet izcilik kampı bulunmaktadır. Her yaz en az 300 öğrenciye eğlenme e dinlenme fırsatı vermektedir.

Uluslararası Şampiyonalarda Ödül Alan Sporcularımız

Hüseyin Akbaş

Ali Yücel

Ali Rıza Alan

Basri yılmaz

Servet Aydemir

Serhat Karadağ

Nizamettin Oruç

Bakir aydın

Hasan Sevinç

Mehmet Uzun

Vehbi Akdağ

Sefer Baygın

Mehmet Göçen

Halis Aras

Turan Şahin

Zeki Bulut

Doğan Şahin

Turan Ceyhan

Fazlı Yeter.

6.9- Basın ve Yayın Hayatı

İlimiz ve ilçelerde yayınlanmakta olan mahalli basınımız aşağıya alınmıştır. İlimiz ve ilçelerinde bulunan yayın kuruluşları, konuları, ilgili yasal hükümler ve işleyişleri yallaşmadığından net bilgiler alınamamıştır.

Merkez ilçe ---Hürsöz Gazetesi

Erbaa ---- Yeni Erba Gazetesi

Zile---- Gündem Gazetesi
Niksar --- Yeşil Niksar
Turhal--- Demokratik Turhal
Turhal – Uyanış
Turhal – Turhal Gazetesi
Merkez -- Meydan Dergisi
Merkez – Rapor Gazetesi
Merkez – Arena Gazetesi

Kütüphaneler

Elimizdeki kayıtlara göre Tokat'ta ilk kütüphane 1884 yılında yapılmıştır. 1926 yılında bu kütüphane tekrar düzenlenerek 1185 kitabı ile bugünkü müzeye taşınmıştır.

Halen 346 se yazma eser, 2383 ü eski eser olmak üzere 18.702 kitap ile , İl Halk Kütüphanesi halka hizmet etmektedir. Namık Kemal İlkokulu yanında yeni binasında hizmet veren kütüphanede çalışmak için her türlü imkan hazırdır. Ayrıca ilçemizde 11 kütüphane mevcuttur.

Tokat'ta Tiyatro

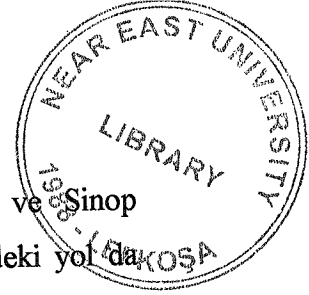
İlimizde tiyatro çalışmaları öteden beri devam etmektedir. Sanatsal açıdan heyli yüksek potansiyele sahip ilimizde Halk Eğitim Merkezi, Gençlik Merkezi, Çevre koruma Derneği Tiyatro kolları faaliyetlerini sürdürmektedir. Adı geçen kurumlarda eğitim veren tiyatro öğreticileri Uğur Şahin, KemalAtangür halen çalışmalarını sürdürmektedir.

6.10- Ulaşım

Hava Yolu

Tokat, Doğu Anadolu ile İç Anadolu'yu Karadeniz kıyı şeridine bağlayan karayolu üzerinde bulunmaktadır. Tarihe baktığımızda Antalya'dan başlayarak Konya, Kayseri, Sivas, Tokat, Erzincan, Erzurum üzerinden, İran ve Doğu

Türkistan'a ulaşan kervan yolu Tokat'tan geçmektedir. Samsun ve Sinop limanlarından Anadolu'yu, Kırım'a bağlayan güney-kuzey istikametindeki yol da Tokat'tan geçmektedir. İlimizden Türkiye'nin her yerine kara yolu ile ulaşım mümkündür. Bu ulaşımı, sayıları on biri bulan otobüs seyahat işletmeleri sağlamaktadır. Samsun - Sivas bağlantılı demiryolu, ilimiz Artova -Yeşilyurt - Zile -Turhal ilçelerinden geçmektedir. Bunun yanında ilimizde 34 X 1650 m hava alanı da ulaşım hizmetlerini yürütmektedir.

Karayolu

Karadeniz'i Sivas ve Kayseri üzerinden İç Anadolu, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerine bağlayan kara yolu ilimizden geçmektedir. Tokat, Ünye, Niksar, Çekerek ve Alaca yolu yatırım programına alınmıştır. Bu yolun uluslararası normlarda işlemesi durumunda, Kapadokya'nın Karadeniz'le bağlantısı sağlanmış olacak, ilimiz turizmde ve ticaretle büyük ilerlemeler kaydedecektir.

Tokat ilinin toplam karayolu 741 km. olup, bunun 362 km si devlet yolu 379 km si il yolu , 4991 km si köy yoludur. köy yollarının 742 km si asfalt, 2713 km si stabilize, 848 km si tesviye, 688 km si ham yoldur.

Demiryolları

Samsun'u Sivas'a ve diğer Anadolu illerine bağlayan demiryolu Tokat il sınırlarından geçer ilimizdeki demiryolları ulaşımı büyük ölçüde yük taşımacılığına yöneliktir. İlimizdeki toplam demiryolu ağı 138 km.dir.

Havayolu

İlimiz Tokat-Turhal karayolunun 17. km. sinde 34x1650 m boyutlarında stol tipi hava alanı mevcuttur . İlimize haftada bir gün, İstanbul Ankara bağlantılı tarifeli uçak seferi düzenlenmektedir.

6.11- Eski Tokat Evleri

Eski Tokat evleri günümüzde çok azalmıştır. Son zamanlarda sayıları tesbit edilmiş ve korunmaya alınmışsa da geçmiş yıllarda güzelim eski Tokat evleri yıkılmış, yerine çok katlı beton binalar yükselmiştir.

Tokat'ın eski mahallerinde bu evlerin örneklerine halen ratlanmaktadır. Bu evlerden Atatürk'ün Tokat'a geldiği zaman konuk olduğu Latifoğlu Konağı, Madımakların Evi, Yağcıoğlu Konağı bunlardan birkaçıdır.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, eski Tokat evleri karakteri taşıyan 117 adet evikorumu altına almıştır.

Tokat evleri genellikle iki katlıdır. Bunlarda zemin kat genel hizmetlere ayrılmıştır. Kiler, anbar, mutfak gibi kısımlar bu katta yer almaktadır. Üst kat ise oturma yerleri olarak kullanılır.

Evlerin büyük kısmında zemin katla üst kat arasında bir ara kat bulunmaktadır. Tokat'ta buraya bölme denmektedir. Kışın burada oturulur. Yıkama işlemi ise ara kat veya üst katta, dolaplar içinde yapılmaktadır. Bu evlerde konukların ağırlanması için diğer odalardan farklı bir oda vardır. Bu odalara "boş oda" denmektedir.

7. TOKAT'TA TURİZM

Günümüzde sanayinin gelişmesi, kişi başına düşen gelirin artması, insanların değerlendireceği boş vakitlerinin çoğalması onları yeni yerlere, seyahat etmeye yönlendirmiştir. Bu sebeple turizm bir çok insanı üretici ve tüketici olarak ilgilendirmekte, ülkelerin dış ödemeler bilançosunda önemli bir döviz girdisi oluşturmaktadır.

Tokat ilinde önemli doğal güzelliklerden olan Topçam, Gülevi, Bizeri, Boğalı, Batmantaş, Dumanlı, Çamiçi ve Reşadiye yaylaları, yayla turizmine de önemli katkılar sağlamaktadır.

M.Ö. 47 yılında Roma egemenliğine geçen Tokat ilinde Komana(Tokat), Zile(Zela), Niksar(Neocaesarea) ve Sulusaray (Sebastapolis) önemli Roma kale kentleridir.

Tokat ilinde M.S. 11. yüzyıldan sonra Selçuklularla beraber Türk-İslam egemenliği başlamıştır. Bir çok camii, han ,hamam, kervansaray ve köprü bu dönemde inşaa edilmiş ve günümüzde de hala kullanılmaktadır.

İldeki önemli bir turizm potansiyeli de Pazar ilçesi yakınlarındaki Ballica mağarasıdır. 680 metre uzunluğunda, +19 -75 metre ve olmak üzere toplam 94 metre yüksekliğindedir. Mağara yarı yatay, yarı dikey olarak birbirine bağlı beş kat ve sekiz büyük salondan oluşmakla birlikte bazı bölümlerinde oluşumlar hala devam etmektedir. Mağaranın en önemli karakteristik özelliği, Türkiye'de hiçbir mağarada bulunmayan soğan sarkıtlarından meydana gelmesidir.

İlde geleneksel el sanatları potansiyelice köklü bir geçmişe sahiptir. Yazmacılık, bakırcılık, kalaycılık, mutatlık, yemenicilik, el dokumacılığı, halı kilim tezgahları, saraççılık önemli el sanatlarından başlıcalarıdır.

İldeki turizm potansiyeli ile ilgili tanıtımın yapılması, turizme yönelik yatırımların artırılması, ilin kalkınmasında, istihdamın artırılmasında önemli bir fırsattır.

1997 yılı verilerine göre Tokat ve komşu illerin turizm işletme ve yatırım belgeli tesis ve yatak sayıları Tablo 1 de verilmiştir.

TABLO 1

İller	Turizm İşletme Belgeli Tesis Yatak	Turizm Yatırım Belgeli Tesis Yatak
SİVAS	4453	4193
ORDU	6345	3219
AMASYA	2188	5337
ÇORUM	5349	180
YOZGAT	2121	4232
SAMSUN	6711	2444
TOKAT	4288	2188
TOPLAM	292552	211653

Kaynak: Turizm Bakanlığı verileri

Tablo 1'de de görüleceği üzere Tokat ili komşu illeriyle mukayese edildiğinde turizm işletme belgeli yatak sayısı açısından beşinci sırada, turizm yatırım belgeli yatak sayısı açısından da 188 yatak sayısı ile altıncı sırada yer almaktadır. Mukayese yapılan iller arasında Samsun ili yatak kapasitesi açısından ilk sırada yer almaktadır.

1992 - 1996 yılları arasında Tokat ilini ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısı ile geceleme süreleri Tablo 2' de gösterilmiştir.

TABLO 2

	Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Konaklayan				Belediye Belgeli Tesislerde Konaklayan			
	Yabancı	Geceleme	Yerli	Geceleme	Yabancı	Geceleme	Yerli	Geceleme
1992	2736	3282	16872	39651	603	681	19704	23304
1993	1387	1933	17889	33651	320	343	31284	37512
1994	450	753	14734	25563	140	146	35008	48551

1995	238	1131	21001	32481	153	305	59904	86162
1996	966	1642	26812	37156	177	226	78891	90996

Kaynak: Turizm Bakanlığı verileri

1992 - 96 Yıllarında Tokat'ta Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislerde Konaklayan Yerli ve Yabancı Sayısı ve Gecelemeler.

Tokat İl Turizm Müdürlüğü kayıtlarına göre 1997 yılında ili 1200 yabancı turist ziyaret etmiştir. Anılan yıl içerisinde ilde otellerde geceleleyen turist sayısı ise 350'dir. Reşadiye ve Sulusaray ilçelerindeki sıcak su kaplıcaları ise yerli turistlerin talebine cevap verebilmiştir. İli tercih eden turistlerin başlıcaları Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri ve Almanya gelmektedir. Yabancı ve yerli turistleri ortalama kalış süreleri 1 ile 2 gün arasında değişmektedir. Yerli turistler ise daha çok ili ticari amaçla ziyaret etmektedirler.

İldeki Turizm Potansiyelinin Geliştirilmesi İçin; Tokat ili denize kıyısı olmadığından dolayı ilde önemli bir potansiyel teşkil eden arkeolojik ve tarihi eserlerden dolayı kültür turizmi geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaplıcalar açısından zengin ve geliştirilmesi gereken yöreler arasında bulunduğundan, bu tesislerin modernleştirilerek uluslararası normlara uygun hale getirilmesi gerekir.

Tokat ili doğal güzellikler ve yaylalar açısından zengin olduğundan bu bölgelerde rekreasyon imkanları çoğaltılabilir, mesire alanlarının çevre düzenlemeleri daha iyi standartlara sahip hale getirilebilir. Yaylalarda kış sporları geliştirilebilir.

İl içerisinde yer alan göller ve kaplıcalar çevresinde, doğal ve kültürel zenginliklerin yakın yollar üzerinde kamp - karavan hizmet veren tesis ve alanlar çoğaltılarak, gençlik turizmine hitap edecek şekilde düzenlemeler yapılabilir.

Ulaşım ağı açısından geçit bir konumda bulunması ve il sınırları içerisinde sivil bir hava limanı bulunması nedeniyle gelen yerli turistlerin ticaret amaçlı ziyaretlerini, iş turizmine dönüştürülebilir.

İlde buluna tarihi eserler koruma altına alınmalı, sivil mimarisi uygun olan yapılar turizm amaçlı kullanılmalı, arkeolojik alan ve höyüklerde kazı çalışmalarına hız verilmelidir.

Balıca mağarasının uluslar arası platformlarda tanıtımı ve pazarlaması yapılmalıdır.

Turistik cazibe unsuru olarak kullanılabilecek yöreye özgü bakıcılık, yazmacılık, boyacılık, iplikçilik, bezcilik gibi el sanatlarının korunması ve tekrar hayata geçirilmesi için gerekli faaliyetlerde bulunulması gereklidir.

Mevcut konaklama tesislerini iyileştirme, kalitesini yükseltme yoluna gidilmeli ve iş turizmi açısından çevre illerden gelebilecek yerli turistleride gözönüne alarak günü birlik turizm hareketleri geliştirilebilir.

Kentin tarihsel dokusunun korunması ve restorasyon planlamasının yapılması gereklidir.

Seyahat acentaları aracılığıyla Tokat - Almus, Tokat - Sulusaray, Tokat - Reşadiye, Tokat - Niksar, Tokat - Balıca - Zile, Tokat - Turhal arası tur güzergahı oluşturulabilir.

Aşağı Kapadolya'yı Karadeniz'e Sümela Manastırına ulaştıran Alaca, Zile, Tokat, Niksar, Ünye güzergahında bulunan tarihi Kral Yolu'na işlerlik kazandırmak Tokat ili turizm talebini arttırabilir.

İldeki av turizmi ve balıkçılık potansiyelini geliştirmek için gereken alt yapıya yoğunluk verilmelidir.

Yeşilirmak üzerinde rafting, kanoculuk su sporları fizibilitesi yapılmalıdır. Tokat'ın ekonomik açıdan kalkınabilmesi için turizm açısından ele alınabilecek, kamu - özel sektör işbirliği yapılabilecek koordineli ve eş zamanlı ele alınabilecek çalışmalar ile yerel yatırımcının küçük ve yenilemeye yönelik tesislerine destek vermek gibi kısa dönemde sonuçlandırılacak çalışmalar faaliyete geçirilebilir.

Buna benzer kısa dönemde ele alınabilecek projeleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- 1- Almus Baraj Gölü çevresinde kapsamlı ve donanımlı bir rekreasyon alanının oluşturulması ve bu bölgede günü birlik konaklama tesislerinin inşası ve kamping olanaklarının oluşturulması,
- 2- Reşadiye ve Sulusaray ilçelerinde bulunan kaplıcalara hizmet verecek tesislerin iyileştirilmesi ve yenilerinin eklenmesine yönelik projelerin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi ve bu yatırımlarla bağlantılı olarak bir gelişme projesinin ele alınması, 1

- 3- Sulusaray ilçesinde bulunan antik kent kazı çalışmalarının örgütlenerek hızlandırılması ve bu çalışmalara yerel destek verilmesi,
- 4- Çamiçi ve Gürleyik gibi kış sporlarının elverişli olduğu yaylalarda incelemeler yapılarak söz konusu potansiyelin ortaya çıkarılması,
- 5- Topçam ve Dumanlı gibi yataklı tesisleri bulunan yaylalara ayrıntılı planlar hazırlanarak rekreatif hizmetler ve konaklama tesisleri yapılarak turizm hareketlerinin canlandırılması,
- 6- Kentiçi tarihi eserlerin restorasyonunun belirli bir sıra ve düzen içerisinde yapılmasına yönelik bir restorasyon planının geliştirilmesi gerekir.

Ayrıca Tokat'a gelen yerli yabancı turisti doğa ile bütünleştirecek, tedavi edebilecek günü birlik turları gerçekleştirecek onların konaklama sürelerini uzatabilmek için çalışmalar yapılmalıdır.

Diğer yandan Yozgat, Çorum, Samsun gibi illerin turizm potansiyelinden de yararlanılarak ilin konaklama süresi uzatılmalı, tesislerin doluluk oranı yükseltilmelidir. Tokat'ta turizm olgusunun geliştirilebilmesi için kentsel ve sosyal alt yapıya ilişkin çalışmalarda yapılmalıdır.

Bu çalışmaları, kentsel çevrenin ıslahı olarak tanımlanan; düzensiz yapılaşmanın önlenmesi, kent içi kirliliğin önlenmesi, kentsel yapıda görsel kalitenin yükseltilmesi (Kent Makyajı), halkın hafta sonlarında piknik yapmak, kamp kurmak gibi amaçlarla kullandığı yaylaların bilinçli olarak ele alınması ve nüfusun her kesiminden talep edebileceği modern tesislerin kurulması gibi faaliyetler oluşturmaktadır.

Turizm Bakanlığının yönlendirmesi ve Üniversite - Valilik işbirliği ile turizmin çeşitlendirilmesi politikası kapsamındaki Balıca mağarasını gerekli alt yapı ve üst yapılar hazırlanarak turizme açılması ile Tokat turizmine ve buna bağlı olarak Tokat ekonomisine önemli katkılar sağlanacaktır.

Bu önerilerin programlanmasının yanı sıra kentsel doku ıslahı ile alakalı olarak ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi, çok katlı otopark yapımı, açık alan dengesini kurulması önemli tarihi yapıların temizlenerek vitrine çıkarılması, esnaf tarafından kullanılanların aslına uygun olarak restore edilip kullanımının sağlanması için restore et - işlet - devret modelini uygulanması ile ilgili projelerin gerçekleştirilmesi gerekir.

Turizmle ilgili yatırımların ildeki kamu kuruluşlarının kaynak, teknik ve iş gücü imkanları ile koordineli olarak ve özel sektörle bir uzlaşma halinde öncelik sırasına göre gerçekleştirilmesi ile optimum neticeler alınabilir.

Yörenin istihdam sorununa da katkıda bulunacak, finansal açıdan destek isteyen kazı çalışmaları için yurt içi ve yurt dışı üniversitelerden ve Birleşmiş Milletler ve UNESCO gibi uluslar arası kurum ve kuruluşlardan finansal destek sağlanması için çalışmalar başlatılabilir.

Mali açıdan büyük yatırımlar yapmakla yerine, yerel tasarrufları da değerlendirecek pansiyon, kamping gibi küçük tesisler açmak ve bunları değerlendirirken de hazine orman arazilerinin yasal düzenlemelerle tahsis edilmesini kolaylaştırmak bölge ekonomisi açısından daha rantabl olacaktır.

7.1- Mesire ve Kamp Yerleri

İlimizde bulunan mesire ve kamp yeri olarak; il merkezinde Gümenek, Almus İlçesi, Almus orman evleri kamp; Niksar Çamiçi yaylası, Niksar ayvaz suyu mesire yeri, Erbaa yolu üzerinde bulunan Orman kampı, erbaa Pompalar mevkii, Merkez Topçam yaylası, Almus dumanlı yaylası, Turhal Fırat mesire yeri, Reşadiye Zınav gölü ve Göllüköy gölü çevresi, Reşadiye kasabası, Sulusaray Kaplıcası çevresi, Erbaa Hacı Ali yaylası

7.2- Av Turizimi

İlimiz av turizmi yönüyle de önemli bir yerdir. Yaslı süreleri içerisinde keklik, bildircin, tavşan avı yapılmaktadır. Ayrıca yaban domuzları için sürekli avı tertiplenmektedir.

Tokat Orman İşletme Müdürlüğü, yaylacılık şefliğine bağlı Tekmezar sahası olarak yer ayrılmış ve hazırlıklar sürmektedir.

Mevcut göletler, göller ile Yeşilirmak'a bağlı Kelkit ve Çekerek Kolları üzerinde amatörce balık avcılığı yapılmaktadır. Göletlerde aynalı sazan ve sazan çeşitleri bulunmaktadır.

Almus gölünde profesyonel balık avcılığı yapılmaktadır. Gölde aynalı sazan, çay. Gümüş ve yayın balığı bulunmaktadır.

7.3- Kaplıca ve Şifalı Sular

Sulusaray Kaplıcaları

Romatizmal hastalıklara böbrek, mide, bağırsak, karaciğer, safra kesesi ve kadın hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.

Kaplıca çevresinde kalma imkanı olup motel, otel, ve pansiyonlar bulunmaktadır. Ayrıca çadıra uygun güvenli kamp imkanı vardır.

Reşadiye kaplıcası

Romatizmal, felçli hastalıklar ve kireçlenmelere karşı iyi gelmektedir. Çıkış sıcaklığı 40 derece ile 41 derece arasındadır, yıkanma havuzları ise 35-38 derece sıcaklığa sahiptir. Düşük kapasiteli motel ve kamp imkanı vardır.

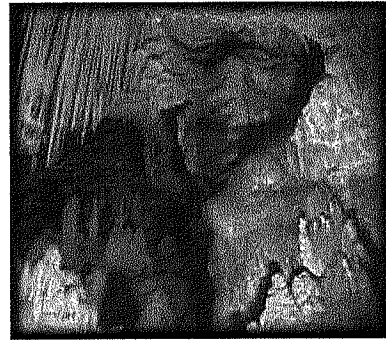
Niksar Ayvaz Menbaa suyu

0-0.5 derece sertlikte olup hemen hemen sertlik yok gibidir. Damar sertliği safrası kesesi, böbrek taşları ve yüksek tansiyona iyi geldiği bilinmektedir. Mesire imkanına sahiptir. İçme suyu olarak kullanılmaktadır.

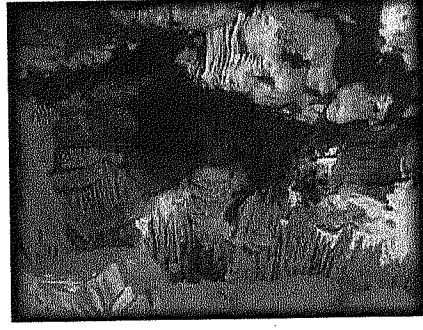
7.4- Pazar-Balıca Mağarası

Balıca Mağarası'nın ilk sakinlerinin, kanun kaçakları, define avcıları ve çobanlar olduğu sanılıyor. Ancak mağaranın resmen tespit edilmesi ve önemini anlaşılması 1990-91 yıllarına rastlıyor. Bu tarihten sonra mağaranın gezilmesini kolaylaştıracak bir yürüyüş platformu ve doğal yapıya zarar vermeyecek bir ışıklandırma sistemi kuruluyor.

Yaz kış ortalama 18 derece sıcaklığın hüküm sürdüğü Balıca Mağarası, haşmetini gizleyen küçük bir galeriyle açılıyor. Giriş kısmının hemen arkasındaki Havuzlu Salon'da, sıcaklığın biraz daha yüksek olması (20o C) ve nem oranının düşüklüğü (yüzde 54) yüzünden, damlataşları oluşturan kalsit kristalleri arasındaki bağ zayıflamış ve pul pul soyulmuşlar. Havuzlu Salon'dan sonra, dar bir geçitten geçerek Büyük Damlataşlar Salonu'na ulaşıyoruz. Dev boyutlu sarkıt ve diktlerin arasında bir an başınız dönüyor. Nesnelerin büyüklüğü ve kendi ebatlarının konusunda garip bir illüzyon yaşıyorsunuz. Bu bölümdeki oluşumların renk çeşitliliği de insanı hayrete düşürüyor. Kırmızı demir minerallerinden, sarı renk ise demirin bir başka türü olan "limonit"ten kaynaklanıyor. Mavi ve yeşil renkler ise,

bakırın türevleri olan "azurit" ve "malakit"li sularından oluşmuş 18 metrelik bir inişle ulaşılan Fossil Salon'a, içinde yaşayan ve mikroorganizmaları yiyerek beslenen yarasalardan dolayı Yarasalı Salon da deniyor. Mağaranın en genç ve en yeni oluşumlarının yer aldığı bu bölümde, halen gelişim halinde bulunan makarna sarkıtları (yavru sarkıtlar), mağara gülleri, mağara iğneleri ile içi su dolu damlataş havuzları bulunuyor.

Buradan, yer yer 20 metreye yaklaşan kuyuların bulunduğu Çöküntü Salonu'na geçiliyor. Daha çok mantar kayaların yer aldığı bu bölümden sonra büyük sütunlar tarafından 3 ayrı salona ayrılan Muhteşem Galeri'ye ulaşıyoruz. Galerinin en kuzeyinde bulunan Mantarlı Salon'un özelliği olağanüstü irilikteki soğan sarkıtlar ve mantar şeklinde gelişmiş dikitler. Galerinin orta bölümünde yer alan Sütunlar Salonu, adını salonu birçok odaya ayıran makro sütunlardan almış. Yüksekliği 15 metreyi bulan salonun kenarlarında damlataş havuzları bulunuyor. Sütunlar Salonu'ndan bir basamakla ayrılan Genç Salon, mağaranın en yeni oluşumlarından. Girişten yaklaşık 50 metre aşağıda yeralan bu salonda, hemen her tür damlataş oluşumu bir arada bulunuyor. Tabanda yer alan dikit ve havuzlar, yan yüzeylerde bulunan bayrak ve perde damlataşları, tavanda ise büyük sarkıtlar, salonu bir damlataş müzesine çevirmiş adeta. Tavanın giderek alçaldığı ve tabanla birleştiği mağaranın son bölümünde, oluşumları halen devam eden çok sayıda soğan sarkıtı bulunmakta. Mağara'nın şu anda gezilebilen salonları bu kadar. Ancak, çok dar bir geçitle inilen alt kısımda, dev bir yeraltı gölünün bulunduğu biliniyor. Önümüzdeki yıllarda yapılacak çalışmalarla bu bölümün de ziyarete açılması için çalışılıyor. Mağaranın daha derinlerinde neler bulunacağı da şimdilik bir bilinmeyen.

Yan yolları ile toplam 680 metre uzunluğa sahip olan Balıca Mağarası, dünyanın pek çok yerindeki bilim adamlarının ilgisini üstüne çekmiş son yıllarda. Mağaranın en önemli özelliği, mağara oluşumlarının her çeşidini bir arada

bulundurması. Bu anlamda bir çeşit sarkıt-dikit oluşumları müzesi niteliğine sahip.

7.5- Oteller

Otelin Adı	Yıldız Sayısı	Oda Yatak	Telefon
Büyük Tokat Oteli	****	60-120	214 98 63
Turist Oteli Tokat	*	30-65	214 16 10
Plevne Oteli tokat	*	18-33	214 22 07
Burcu Oteli Tokat	**	24-48	212 75 70
Gündüz Oteli Tokat	*****	36-50	214 12 78
Çamlıca Oteli Tokat	1. Sınıf	30-55	214 12 69
Taş Oteli Tokat	1. Sınıf	36-50	214 19 31
Belediye Oteli Tokat	2. Sınıf	14-35	214 99 24
Tek-Nal Oteli	2. Sınıf	26-54	275 14 42
Güler Oteli	1. Sınıf	32-63	275 10 23
Belediye Oteli Artova	----	----	----
Gülpalas Oteli Erbaa	----	----	----
Özlem Oteli	----	----	----
Ciddeoğlu Oteli	----	----	----
Belediye Oteli Erbaa	----	----	----
4 Adet Otel Reşadiye	----	----	----
Blediye Oteli Yeşilyurt	----	----	----
Otelcilik ve Turizm A.Ş	----	----	----

7.6- Festivaller

Tokat Kültür Festivali 26 Haziran-2 Temmuz

Emran Kültür Festivali 3-4 Mayıs Niksar

Kiraz Festivali Haziranın ilk pazarı- Zile

Vişne Festivali Temmuzun ilk Cumartesi Almus

Halk Festivali Temmuz'un son Cumartesi-Pazar Başçiftlik

Mahlep Festivali Temmuz sonu Almus

Altın Koç Festivali Eylül'ün son haftası Reşadiye

8. İLÇELERİMİZ

8.1- Turhal (Talaura)

Turhal, il merkezinin 48 km. batısındadır.(13.yy iken ışık geçirmeyen ormanlarla kaplı bir alan ortasında,) Yeşilirmak 'ın geçtiği ova üzerinde kurulu, modern büyük bir ilçedir. Bugün de bütün orjinal özelliklerini koruyan eski kent ise, Yeşilirmak ile kalenin bulunduğu kayalık tepe arasındaki yamaçlara dayanmıştır.

Amasya ve Tokat arasında önemli bir kale olan TALAURA (Turhal) 'nın kuruluş tarihi hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Bu konuda pek çok söylence ve görüşler bulunmaktadır. Sümerler' in ilk yaşama alanlarının Yeşilirmak havzasında olduğunu iddia edenlere göre, burada bulunan iki kitabenin Sümerce yazılmış olması buranın Sümerler zamanında iskan edilmiş olabileceğini göstermektedir. Amasya' lı Strabon İrisi (Yeşilirmak) anlatırken “eski devirlerde kralların oturduğu GAYYURA kentinden kuzeye doğru düşmektedir.” Kaydı gayyura kentinin kuzeyinde yer alan kalenin Turhal olması gerekir. Kesin bildiğimiz M.Ö. 6. yy'da Anadolu' ya gelen Persler Komana ve Zela kentlerini işgal etmişler, Zela' yı ateş kültürünü tüm Kapadokya' ya yayan merkez yapmışlardır. Pers imparatorluğunun çökmeye başlaması ve M.Ö. 3. yy'dan sonra Büyük İskender' in Anadolu'yu işgal etmesi ile Makedonya'lı komutan SABİKTAS bölgede denetimi sağlayamadı ve Pers asıllı ARIARETES Yeşilirmak merkezi GAZIURA “Turhal” bağımsızlık ilan etti. Pantus kralları Mithridat' lar kentin ortasında yükselen sarp kayalar üzerinde şimdi harabeleri kalmış olan görkemli bir kale ve yeraltı geçitleri inşa ettirmişlerdir. M.Ö. 71 yılında Niksar'da LUCULLUS'a yenilen Mitridat'ın karısını ve kızlarını

öldürttükten sonra buradan kaçarak Talaura' ya "Turhal" sığındığını biliyoruz. Romalılar' ın Anadolu'yu istila etme girişimlerinde, Pontus'lularla Romalı general POMPE arasında Turhal' da şiddetli çatışmalar olmuş, Pompe kaleyi ele geçirerek tahrip etmiştir. M.S. 5.yy'da 1068 yılında Danişmendler' in, daha sonra Selçuklular' ın egemenliğine giren kent 13. yy ortalarında İlhanlılar' ın Ertena ve Kadı Burhanettin'in ve nihayet 1392 yılında Osmanlı birliğine katılmıştır.

Kale

İlçe merkezindeki tepede yer alan kaleden, günümüze pek az şey kalmıştır. İki burç harabesi ve kapatılmış yeraltı geçitleri dışındaki yapı malzemeleri, kale eteğinde kurulan kent için sökülerek taşınmıştır.

Şeyh Mustafa Camii ve tekkesi (Kesik baş)

Mehmet Dede Türbesi : İlhanlı eseridir, 1312 yılında yapılmıştır. Mubariz Bin Mehmet yatmaktadır.

Ahni Yusuf Türbesi: 1324 yılında İlhanlı döneminde yaptırılmıştır. Semerciler' in Piri Yusuf yatmaktadır.

Dazya köyü (Dazimontis): Kazova'da bulunan önemli bir tarihi alandır. Burada 1370 yılında Ertena Beyliği döneminde Abdullah Bey tarafından yaptırılmış bir cami bulunmaktaydı. Çok eski çağlara ait bir yerleşme merkezidir. Çevreye yayılmış pek çok tümülüslerden en önemlisi DÖKMETEPE'dir 1938 yılı müze kayıtlarına göre burada at heykeli çevreye yayılmış seramik eşya,sütun, başlık ve parçaları Horasan temeller ortaya çıkmıştır. ENDÜZ tümülüsünde 1948 yılında Tokat Müzesi tarafından yapılan kazılarda Hellenistik çağa ait eserler bulunmuştur. Asarkaya köyünde yapay mağaralar ve mezarlar , Asarcık, Dereköy ve Beyobası' ında Latince ve Yunanca yazılı kitabeleri, Emir Seyit ve Mercimek Dağı civarında kaya mezarları vardır. Komana' dan kaçan hristiyan halkın, ilk yerleşme alanlarından biri Dazya köyüdür.

Turhal'da Yetişenler

Muit Ahmet

Doğum tarihi bilinmemektedir. Kazova'lıdır. Edirne,İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. (1633-1634) (1635-1636-1645) yılında Şeyhülislam olmuştur. 1647 yılında da vefat etmiştir.

Abdulvahap Efendi

(Kadı-Müderri) 1632 yılında Vefat İbrahim Paşa (Kör Hazinesaroğlu) 1643 yılında vefat etmiştir.

Ahmet

Şeyh Mustafa Efendi

Halil

8.2- Zile

Tarihi

Zile'nin kuruluşuyla ilgili pek çok kayıtlar bulunmaktadır. Bazılarında ismini zela olarak geçtiğini görmekteyiz. Bu konuda M.S. 63 ve M.S. 19 yılları arasında yaşayan ünlü coğrafyacı Amasyalı Strobos en iyi bilgiyi vermektedir.

Strobos eserinde M.Ö. 1900 yıllarında Ninova Melikesi ünlü Semiramis-Şahmeryem tarafından kurulduğunu ve halen kale olan tepenin yığma olduğu iddia edilmektedir.

Amasya tarihine göre Turanilerle Toğait'ler Zile'yi kurmuşlar ve merkez yaparak kutsal memleket anlamına gelen Silay adını vermişlerdir. Zile kalesini Harkar Han adına Toğait hükümdarı yaptırmıştır.

M.Ö. 420 yılında İran Şahı Erdeşir Şah II. Tarafından ele geçirilmiş, bu yöreye vali tayin ettikleri Aryo Marzani ailesi uzun süre buraları idarelerinde tutmuştur. Bu arada Mekodanya hükümdarı Büyük İskender'in işgaline uğrayan Zile, Pontus hükümdarı III. Mithridates tarafından yıllarca savunulmuştur. Zile Pontuslar ve Romalılar arasında çok defalar savaşlara sahne olmuş, son olarak Romalı General Pomperus Zile ve dolaylarını Roma eyaleti olarak örgütlenmişlerdir.

Pontus Kralı Pharnakes I. (M.Ö. 185-160) tarihlerinde Zile ve dolayları Romalılardan geri alınmıştır.

Roma İmparatoru Sezar tarafından Zile ve dolayları tekrar Roma topraklarına katılmıştır.

Tarihte "Vene-vidi-vici" geldim-gördüm-yendim sözleriyle ünlü mektubunu yazmıştır. Zile kalesinde Vene-vidi-vici yazılı tarihi taş görmek mümkündür. Romanın imparatorluk olarak ikiye ayrılmasından sonra, Bizanslılar elinde uzun süre kalan Zile ve dolayları Melik Ahmet Gazi Danişment tarafından 1067 yılında alınmış ve ismini de Karkariye olarak değiştirmişlerdir.

Melik Ahmet Gazi Danişment'in 1126 yılında ölümü üzerine yerine oğlu Mehmet Gazi, Bizans İmparatoru Manuel'in hücumlarına karşı koymuş ancak, Mehmet Gazi'nin ölümünden sonra yerine geçen kardeşi Nizamettin Yağbosan, Selçuklu Sultanlarında II. Kılıçarslan ile savaşırmış ve 1158'de Bizans İmparatoru Manuel'le birleşmiştir. Böylece 1166'da Zile tekrar Bizans'ın eline geçmiştir.

Sultan II. Kılıçarslan ve Manuel arasında devam eden savaşlar sonucu Zile tekrar Selçukluların eline geçmiştir.

Bu arada Moğol hükümdarı ve ordularının hücumlarına uğrayan Zile'nin, yakılıp yıkıldığı kayıtlardan öğrenilmektedir.

Zile ve dolayları 1256 da İlhanlıların, 1335 de Ertana Oğullarının ve 1381 de Kadı Burhanettin'in eline geçmiş ve bu sürede isyanlar birbirini takip etmiş, bundan rahatsız olan halk Emirler ile birleşerek Osmanoğulları'na bağılılık isteyip, Yıldırım Beyazıt'a müracat etmişlerdir.

Yıldırım Beyazıt 1392 yılında Zile ve dolaylarını hakimiyeti altına alarak rahata kavuşturmuştur. Böylece Zile, Tokat'la birlikte Amasya'ya bağlanmıştır.

Uzun Hasan 1473 tarihinde Tokat ve dolaylarını, bu arada Zile'yi de yağmalamış, yakıp yıkmıştır.

Tokat ve dolayları bir müddet sancak beyleri tarafından idare edilmiştir. Şah İsmail Sivas üzerinden bu bölgeye hücum ederken, birçok savaşlar Zile ovasında geçmiştir.

1614 tarihinde Tokat ve dolayları Voyvodalık olmuş, Zile dahil buralar valide sultanlara has kabul edilmiştir.

1878 tarihinde Tokat'ın mutasarrıfluk halinde idaresi üzerine Zile kaza merkezi haline geçmiştir. 1923 deki idare bölümünde Tokat vilayet olunca Zile de ilçe olmuştur.

Zile Kalesi

Tarihi bölümde bahsettiğimiz kale şehrin en eski akrapolüdür. Bugün kale, şehrin her yerinden bakıldığında surlar, kuleler, saat kulesi ve diğer binalar görülmektedir. Kale günümüze kadar üyü korunmuştur. Sezar'ın ünlü Vene-Vidi-Vici yazılı olan taşı yıllardır korunmaktadır.

Hoca İshak Camii

İki Kubbeli ve tuğla mşnarelidir. 1475 yılında Hacı İshak adında bir zat yaptırmıştır. İki kubbesi de sekizgen tanbur üzerinde yükselir.

Musa Fakih Türbesi

Halk arasında "Beyazıt-ı Bestami Türbesi" de denilmektedir. Zile'de Ali Kadı mahallesinde olup, 1206 ve 1305 tarihli iki kitabesi vardır.

Yeni Hamam

16. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Klasik hamamlarımız tipindedir. Dutlupınar mahallesindedir.

Boyacı Hacı Aga Camii

Sakiler mahallesinde Köprülü Vakfi Çifte Hamamı kuzeyindedir. Yanında okul ile külliye halindedir.

Bir kubbeli harimi, üç Kubbeli son cemaat mahalli ve minaresi bulunur. Harimi, sekizgen kasnağa dayanan kalın ve yüksek kubbelidir. Mihrabının sanat değeri çok yüksektir.

Maşat-Höyük

Zile-Yalinyazı köyü yakınlarındaki Maşathöyük'te yapılan kazılarda 1200 yıllarına ait Frig ve Hitit uygarlıklarına ait çok sayıda tarihi eser ortaya çıkmıştır.

Çifte Hamam

Sakinler mahallesi çarşı içinde ve Bedesten caminin kuzey kısmındadır. Köprü- lüler yapılmadığı sanılmaktadır. Kitabesi yoktur.

Zile'nin en büyük Türk-İslam eserlerinden sayılmaktadır. Çifte olarak yapılmıştır. Her iki kısım birbirine benzer. Moloz taşla inşa edilmiştir. Kare planlı sekizgen yüksek tanbura dayanan soyunma yeri ve kubbesi bulunur.

Zile'de Yetişen Ünlüler

Şemsettin Ahmet 1517-1596

Merami 1734

Talibi 1745-1813

Kadri Mehmet 1885

Arifi 1831-1917

Ceylani 1847-1912

Mustafa Necati Sepetcioglu

8.3- Yeşilyurt

İlçenin Tarihi

Tokat-Yeşilyurt İlçesi 15 Şubat 1932 tarihinde Sivas Samsun TCDD (Devlet Demiryolları) hattı ulaşımına açılmış olup, 1936 - 1937 yıllarında tüm çevre köylerin yararlına bilmesi için

köy arazilerinin uygun yerine (şimdiki ilçemerkezinin bulunduğu yer) istasyon binası inşa edilmiş ve istasyona yakın köylerden ARABACI MUSA KÖY ismi verilmiş. İstasyon dan çevre köyler Trenle yolculuk ve yük taşımacılığı yaparken Yakın köylerden DAMLALI (KÖSRÜK) köyünden Yusuf ER (Topal Yusuf) Aziz ERTAŞTAN ve Hafız Efendi istasyon binasına yakın bir yere Kerpiçten bir bina yaparlar ve burasını Köylerin trene bindik ve indiklerinde alış veriş yapmaları için Bakkal Dükkanı olarak işletirler, bu bina ilçenin ilk yapısı olmuştur.Yıl 1938.

Bu bakkal dükkanını işletenlerden Aziz ERTAŞ askere gidince Yerine Bekir ERTAŞ (Küçük Bekir) 15 yaşı civarlarında iken bu iş yerinde çalışır. Bu arada Kazovadan gelme Mehmet YILDIZDAL (Büyük kürt Mehmet) istasyona yakın yere iskan edecek bir bina inşa eder ve bu ikinci bina olur. Aynı dönemlerde Karacaören köyünden Ömer Çavuş (YILMAZ), Damlalı köyünden Osman Çavuş (ERDİR), Salih SEVİM, Hafız Ahmet (ŞENER) ile Bekir SARICAN ve İsmail MİSAFİR gelerek yerleşmişlerdir. Yıl 1942 hane sayısı 4-5 iken, Yıl 1944-1945 lerde 15-16 haneye ulaşır.

Daha önce Artova ilçe merkezi şimdiki Çamlıbel Beldesi imiş.ilçe merkezinin buradan alınıp demiryolu üzerindeki köylerden birine nakledilmesi gündeme geldiğinde Encümen üyesi Kerim TURGUT ve Bahri KOÇAK (behri dede) çevre köyleri dolaşarak, ilçenin ARABACIMUSA KÖYüne verilmesi için imza

toplamlar, buna rağmen ilçelik Artova ismiyle beraber demiryolu üzerinde bulunan KIZILCA KÖY üne verilmiştir.

TCDD yolları ilk ilçemiz topraklarından geçtiği dönemlerdeki istasyon şefi Hayri YALIM bey zamana göre ileri görüşlü birisi imiş ve Bu istasyon çevresinin ileride gelişeceğini büyük bir yerleşim yeri olacağını tahmin etmiştir. Aynı düşünceyi düşünenlerden ve hayata geçirmeye çalışan, diğer bir kişide Hüseyin TORUNOĞLU olmuştur.TORUNOĞLU ileri görüşlü biri olup, aynı zamanda üç dönem Muhtarlık yapmıştır.

TORUNOĞLU ve arkadaşlarının gayretiyle huzul bir gelişme başlamış, Toprak mahsulleri ofisi açılmış, pancar ekimi izni alınmış,Pancar kantarı yapılması ve Tarım kredi kooperatifinin faaliyete geçirilmiş, ve hızlı bir nüfus artışı tek bir istasyon binasından köy görünümünüde geride bırakıp kasabalığa doğru ilerlemiştir.

İbrahim EFENDİ tarafından okuma yazma kursları açılarak, vatandaşlara okuma yazma öğretilmiş, 1949-1950 öğretim yılında iki sınıflı ve lojmanlı ilk okul açılmış, bu yerin adı kurulduğunda Arabacımusaköy olduğundan ilk okula arabacımusaköyü ilk okulu adı verilmiştir.

TORUNOĞLU (son muhtarlık döneminde) heyeti ile birlikte merkezimizi, Kasaba yapmaya çalışmış, hatta dönemin Artova Kaymakamı Özlem AYDIN ile birlikte bu iş için Ankaraya gitmişlerdir.Bu girişim olumlu sonuç vermiş ve 1972 yılında merkezimiz Kasaba yapılmıştır. Yapılan seçimler sonucu H.Hüsnü ŞAHİN ilk Belediye başkanı olmuş, kısa süre içerisinde su,kanalizasyon ve elektrik şebekesi gibi alt yapı hizmetleri gerçekleştirilmiştir.

1972 yılında jandarma Karakolu hizmete açılmıştır.. 1972-1973 öğretim yılında Arabacımusaköy kasabası Orta Okulu kiralık binada hizmete açılmış, 1977-1978 yılında yeni lise binası hizmete açıldığı için, orta okul da lise binasına taşınmış, böylece lise ve orta okul birlikte eğitim öğretim yapmaya başlamıştır.

Kasabanın nüfusu hızla artmış, bu nedenle kasabamız 1981 yılında Üç mahalleye ayrılmış bunlar; Şehitlermahallesi, İstasyon binasının batısında kalan bölge Gazi Osman paşa mahallesi, doğusunda kalan bölgeye ise 100.Yıl mahallesi adı verilmiştir.

1984 yılında kasabamızı ziyaret eden dönemin köy işleri bakanı Münir GÜNEY kasabamızı beğenmiş bu duygularını ise buranın"YEŞİLYURT" olarak

değiştirilmesini Belediye başkanına ve çevresindekilere tavsiye ederek dile getirmiştir. Daha sonra kasabamızın adı YEŞİLYURT olarak değiştirilmiştir.

1984 ile 1986 yılları arasında göçmen konutları inşa edilmiş ve Afganistandan ülkemize gelen Türkmen göçmenleri bu konutlara yerleştirilmiştir. Bunların vatandaşlığa alınmaları ile kasabamızın nüfusu artmıştır.(114 hane.yaklaşık 500 kişi) Bu konutların bulunduğu mahalleye ise Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan EVREN in ismi Evren paşa mahallesi adı verilmiştir.Nüfusun artmasıyla ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak için 100.yıl mah.sinde Milli Hakimiyet İlk okulu inşa edilmiş, bu okul 1986-1987 öğretim yılında öğrenime açılmıştır.

Kasabamızın hızlı büyümesi ve Hükümetin Kamu hizmetlerini yaklaştırma politikası kasabamızda, ilçe olma düşüncesini doğurmuştur. Halkın ileri gelenlerinin gayretleri ile İlçe olma düşüncesi resmen ilgililere teklif edilmiş, Başbakan Merhum Turgut ÖZAL zamanında, kasbamız 1987 yılında ilçe olmuştur.

Yeşilyurt'a Ulaşım

İlçeye ulaşım, karayolu ve demir yolu ile yapılabilinmektedir.

Demir yolu ile: Sivas-Samsun demir yolu üzerinden, Yolcu ve yük taşımacılığı yapılabiliniyor.

Kara yolu ile: Tokat Çamlıbel beldesi üzerinden

Tokat Artova ilçesi üzerinden

Zile Artova üzerinden

Yozgat-Kadışehri, Sulusaray üzerinden, asfalt olarak,

Ayrıca Stabilize yol ile: Sivas-Yıldızeli Ortaklar, Topulyurdu köyü üzerinden, --

Yıldızeli Yavru Beldesi Yağlıdere köyü, Gündoğan köyü üzerinden, --Yıldızeli

Subaşı, Çamlıbel, Böget köyleri üzerinden stabilize yol ile ulaşım mevcuttur.

Tokat merkeze : 60 km.

Artova ilçesine: 18 km.

Zile ilçesine : 70 km.

Yozgat kadışehrine 35 km.

Sivas yıldızeline 60 km.

Demir yolu ile Sivasa : 80 km. dir.

İlçe merkezinden Direkt İstanbul ve Ankara'ya, İstanbul'dan ilçeye otobüs seferleri mevcuttur. İlçe merkezinden Tokat'a Tokat'tan ilçeye yarım saatte bir kalkan minibüsler vardır.

Yeşilyurt-Coğrafi Durum

Yeşilyurt ilçesi Tokat iline bağlı bulunmaktadır. Tokat ili orta karadeniz bölümünde yer almakla beraber, ilçemiz iç anadolu bölgesindedir.

Kuzeyinde Deveci dağları, Güneyinde Çamlıbel dağlarının çevrelediği Artova Sulusaray kıvrımında yer alır. 4 derece 04 dakika kuzey enlemi ile 36 derece 26 dakika doğu boylamları arasındadır. Tokat'a 56 km. uzaklıkta olup, Tokat'ın güney batısında kalmaktadır. İlçe merkezi 25 km. karelik bir alana sahiptir.

Fiziki Coğrafya

Yüzey Şekilleri: Genel olarak Kuzeyde Deveci dağları, Güneyde ise Çamlıbel dağları bulunmaktadır. Bu dağlar arasında kalan vadi asıl yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Dağlar sıradağ şeklinde olup, üzerleri engebelerlidir.

İklimi: İlçemizde karadeniz iklimi ile karasal iklim arası geçiş iklimi görülür. Yazlar sıcak, kışlar ise karadeniz bölgesine göre soğuk geçmektedir. En sıcak aylar yaz aylarıdır. Ortalama sıcaklık 17-19 santigrat derece arasında değişmektedir. Kış mevsiminde ise sıcaklık ortalaması 0 santigrat derecenin altındadır.

Yaz mevsiminde su kütlesi, karadan daha geç ısındığı için; denizler birer yüksek basınç, karalar ise alçak basınç sahası oluştururlar. Bu nedenle karadenizden İç Anadoluya doğru rüzgarlar eser. İşte bu rüzgarlar ilçemizi etkilemektedir. Kuzeyden esen bu rüzgarlara Karayel denilmektedir. Kış mevsiminde ise kuzey batı yönlü kış poyrazı ilçemizi etki altına alır. Bu poyraz kuru soğuklara neden olur. İlçede en fazla yağış kış ve ilk bahar mevsimlerinde yağar.

Su Durumu: En önemli akarsuyu Çekerek ırmağıdır. Yeşilırmağın bir kolu olup, Çamlıbel dağlarından doğmaktadır. Bu ırmak ilçe merkezinin kuzeyinde, doğudan batıya doğru akmaktadır. Düzensiz bir rejime sahiptir. Kar ve yağmur suları ile beslenir. Güneşlenmenin fazla, yaz mevsiminin kurak geçmesi ve sulamada kullanılması nedenleri ile akım düşmektedir. Sürekli akış gösteren bir diğer akarsuyu Özdere dir. Güneyden kuzeye akarak Çekerek ırmağına karışmaktadır.

Toprak Durumu: İlçede kestane rengi topraklar, kireçsiz kahve rengi orman toprakları, alüvyal topraklar ve kalüvyal toprakların varlığı saptanmıştır. Alüvyal

topraklar Çekerek ırmağı ve Özdere vadilerinde bulunur. Hertür tarıma elverişlidir. Kalüvyal topraklar ise yüzeysel akımlar ve yan dereciklerin kısa mesafeden taşıyarak, meylin azaldığı yerlerde depo ettikleri genç topraklardır.

Bitki Ötüsü: İlçede ortalama rakım 1050 metredir. Bitki örtüsünü yaz aylarında görülen kurak ile yüksek karakterize eder. Alüvyal topraklar tabii bitki türlerinin hepsine uygundur. Çekerek ırmağı ve Özdere etrafında sulu tarım yapılmaktadır. Orman içi Ziraat alanlarında ise kuru tarım yapılır. Sulana bilen alanlarda genellikle Şeker pancarı, tahıl ve baklagil ekimi yapılmaktadır.

Ormanlıklarda ise saplı Meşe, sapsız Meşe, Sarıçam ve Çınar bulunmaktadır. Bunlardan başka ağaçcık ve çalı türleri olarak; bodurardıç, kızcık, böğürtlen ve yabani gül bulunur. Flora olarak da kekik, sütleğen ve benzeri bulunmaktadır. Çekerek ırmağı ve özdere kıyılarında söğüt ve kavak bahçeleri oluşturulmuştur. Ayrıca köylerin bazıları köy koruları meydana getirmişlerdir.

Beşeri Coğrafya

Nüfus Durumu: Önceden olduğu gibi, ilçeye göç devam etmektedir. Her ne kadar son nüfus sayımına göre ilçe merkezi nüfusu 6.800 gözüksede, 10.000 üzerinde tahmin edilmektedir.

8.4- Pazar

İl merkezine 28. Km uzaklıktadır. Yeni kurulan ilçelerimizdendir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Kazabat-Aynalı Pazar adı ile anılırdır.

Subaşı, yeniçeri ağası teşkilatlı bir kasaba iken 1880 yılında bucak merkezi haline getirilmiş 1957 yılında belediye teşkilatı kurulmuş ve 1989 yılında ilçe olmuştur.

Kazovanın verimli toprakları üzerinde kurulan Pazar İlçesinde halk daha çok tarımla uğraşır. Şeker pancarı, meyve ve sebze yetiştirilir.

Tarihi Eserler

Kervan Saray

Pazar-turhal yolu üzerinde bulunan ve Anadolu'da Selçuk eserlerinin en güzellerinden olan bu kervansaray ne yazık ki bugün harabe durumdadır.

Kitabesinde "Büyük Sultan Ulu Hakan yeryüzünde Allah'ın gölgesi, Din-ü dünyanın imdatçısı Keyhüsrev Bin-i Keykubat mükerrerrem vadiyle Kralhatunlarının melikesi Mehpere Hatun 1237 senesinde bu hanı yaptırdı." Yazılıdır.

Halil Bey Camii

Şehir merkezinde bulunmaktadır. 1966 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve halkın katılımıyla restore ve onarıo işlemleri tamamlanmış bulunan caminin kıştabesşnde “İlhanilerin Padişahı Bahadır Han Sultan-ı Azam Ebu Sait Han Allah mülkini daim etsin, saltanatı günlerin de Allah’ın rahmetine havşan zayıf kul Hacı Mehmet-Bin-i Hüseyin 1336 senesi recep ayında bu mescidi bina etti” yazılıdır. Halen kullanılmakta olan, etrafı da tanzim edilen bu eser Pazar Belediyesinin büyük yardımları ile muhafaza edilmektedir.

Pazar Köprüsü

Bizans, Roma ve Selçuklu kültürü talırmaktadır. Bugün işler durumdadır. Pazar ilçesi girişindedir.

Sinan Bey Camii

İlçe merkezinde bulunan bu camışın kitabesinde “Sultan Süleyman Şah Bin-i Selim Han Allah mülkini daim etsin bu mescidi 1452 senesinde inşa ettirdi” yazılıdır.

8.5- Reşadiye

Tarihi

Reşadiye’nin yetiştirdiğı Prof. Dr Ali Rıza Atasoy bu ilçenin tarihiyle ilgili her türlü araşırmalar yapmış ve Reşadiye ilçesi adlı eserinden aldığımız Reşadiye’nin tarihiyle ilgili řu açıklamayı aynen aktalım:

“Reşadiye, Kapadokla arazisine dahildir.Eski Kapadokla arazisi elden geçmiş,sırası ile Keyhusrev zamanında İraniler, Büyük İskender ve sonra gelenleri Mithridates’ler, Selçuklular, Danişmenliler,Akkoyunlular burada hüküm sürmüşler ve sonraları Osmanlı İmparatorluğu eline geçmiştir.

Reşadiye İlçesinin eski adı İskefsür’dür. Sultan Mehmet Reşat zamanında Reşadiye adına çevrilmiştir. Evliya Çelebi 1644 tarihinde Defterdezade Mehmet Paşa ile birlikte Erzurum’a giderken Niksar’dan sonra da İskefsür’den söz etmektedir. “Seyahatame cilt 11 sayfa 194-388-389”

Niksar’dan 6 saatte Başçiftlik’e geldik. Burada Sivas eyaleti tamam olup, Erzurum eyaleti başlamıştır. Buradan alessabah kalkıp Erzurum Eyaletinde İskefsür kazasına ayak basık. İskefsür belinden geçtikten sonra Şahta köyüne geldik” demektedir.

Pontus Kralı Mithridates VIIç Kapadokla'yı aldığı zaman Niksar'la beraber Reşadiye taraflarının da Pontuslular hakimiyetine girdiğini görüyoruz.

Sonraları buraları Roma İmparatorlarının eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra buraları Doğu Roma İmparatorluğu içinde görmekteyiz.

Reşadiye Çermik Kaplıcası

Belediye alanları içerisinde olup Kelkit kenarında ve şehre 600 m uzaklıktadır. Konaklama tesisleri vardır. Suyun yeryüzüne çıktığı anda ısı 40 derecedir. Su kalsiyum karbonatlı ve kükürlüdür.

Suyun hastalara şifalı olduğu kabul edilir.

8.6- Sulusaray

Tarihi

Ünlü Fransız tarihçi Vitan Cuinet "La Turgui d' Asie Geographie Administrative, Statistigue descriptive et Raisonnee de Chaque province de l'Asie-Minavre" adlı eserinde Sulusaray'ın kuruluşu ile ilgili şu bilgileri vermektedir.

"Sulusaray Pompe'e tarafından tahrip edilen Mithtidate (Pontus Kralı)'ın zaferi bu sonuncuya bırakarak Colehinde kaçtığı yerde Pompee tarafından kurulmuş olan Nikropolis veya Sebastapolis şehridir" demektedir.

Bugünkü Sulusaray İlçesinin altında tarihi Sebastopolis şehrinin yattığı bilinmektedir.

Halen toprak altında gömülü olan Nicopolis kendisine karşı koyan halkını cezalandırmak için Timurlenk tarafından yakılıp yıkıldığı tahmin edilmektedir. Bu haberler üzerine kurulan Türk Sulusaray Kasabası ismini saray harabeleri arasında kaynayan kükürtlü sıcak sudan almaktadır.

İlçe halkı evlerini yaptırırken inşaat malzemeleri olarak evlerinin altından çıkan sütunları, başlıkları, heykelleri, levhaları kullanmışlardır. Daha sonra bu tarihi değeri olan parçalar toplanarak bugün Sebastopolis Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir, yerli ve yabancı turistlerin hizmetine sunulmuştur.

Sulusaray Kaplıcaları ve Dinlenme Tesisleri

"Sulusaray-Çemilkönü kaplıcasının çok eski bir geçmişi vardır. Roma-Bizans zamanında imar edilen bir şehir olan Nikopolis-Sebastapolis, şimdiki Sulusaray'a 5 km uzaklıkta olup, eski halinde kaplıcanın 1.25 m derinliğinde mermer bir

havuzla yine mermer bir havuzla yine mermerden yapılmış geniş soyunma yerlerinden ibaret olduğu bilinmektedir.” Bu rapor 21.4.192 tarihli o zaman ilmi araştırmalar yapan Prof. Dr Ekrem Göksu’ya Aittir.

Bugün yerin derinlikleri içinden gelen, insanlara şifa dağıtan bu kaplıca sularından insanlarımızın yararlanmaları için modern tesisler yapılmıştır.

Yerli ve yabancı konuklar daha önceden yerlerini Kaplıca tesisleri işletme müdürşüğünden ayırtarak burada günlerce kalmaktadır.

8.7- Niksar

M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölünme dönemine girdi. M.S. 423 de Contantinopolis (İstanbul) başkent oldu. Böylece Anadolu’daki Roma şehirleri dolayısıyla Niksar’da Bizans’ın egemenliğine girdi; Bu dönemde Niksar, t,car, ve Askeri önemini sürdürdü.

8.yüzyılda Türkler’in Anadolu’ya yaptıkları göç ve akınlara karşı şehri korumak amacıyla kale duvarlarını güçlendiren Bizanslılar, kale, çerisinde sarnıç ve depolar ve kilise inşa ettiler.

Niksar’ın Bizans döneminde ki en hareketli yılları Oğuz göçleri ve daha sonra Anadolu’ya gelen Türkmen göç ve zaferleri sırasındaadır.

Bu arada 1077 yılında Niksar Melik Danişment Ahmet Gazi tarafından alınmıştır. Danşlment Gazi’den sonra yerine geçen oğlu Melik Gazi,1126 ‘da ölünde Mehmet Gazi babasının yerine Danişmentli Sultanı olmuş ve bu sırada Niksar’ı kuşatan Bizans İmparatoru Manuel’e şehri teslim etmiştir. Mehmet Gazi 1142 de ölünce yerini alan Nizamettin Yağlıbasan, Selçuklularla savaşmış ve Manuel ile birleşmiştir. Bundan sonra savaşlar Manuel ile II. Kılıçaslan arasında devam etmiş ve Niksar geri alınmıştır.

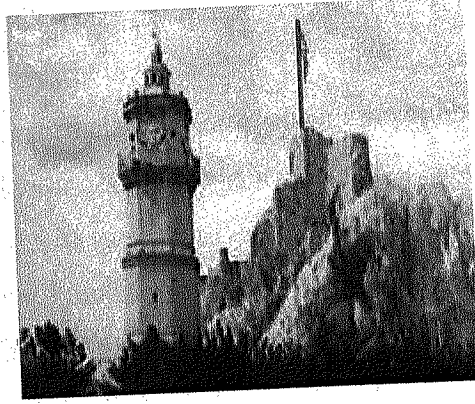
II. Kılıçaslan ölümünden sonra devlet, çocukları arasında taksim edilmiş Niksar Nasirettin Bayrak Şah’a düşmüştür. Fakat Tokat beyi Rüknettin Selçuklu Devleti’ni yeniden kurduğu zaman Niksar bu yeni devlete katılmıştır.

Yıldırım Beyazıt zamanında Niksar, 1397 de diğer Anadolu şehirleri gibi Osmanlı idaresine geçmiştir.

1672 yılında Niksar’dan geçen Evliya Çelebi Seyahatname cilt 2 sayfa 384 de şehirde 2700 ev 70 okul, 7 manastır, birçok değirmen,500 dükkan,hastanların ziyaret ettiği kükürtlü bir kpıcası olduğunu yazmaktadır.

Tarihi Eserler

Kale

Bugünkü Niksar'da, ayakta duran atların hepsi Danişmentliler ve Selçuklular devrine aittir. Yalnız Nşksar Kalesi ve Çanakçı deresi üzerindeki yılanlı köprü, Roma Bizans Devri eserleridir. Niksar Kalesinde yıkılmış surların ötesinde bir kalıntı yoktur. Evliya Çelebi 1672 de gördüğü kaleyle ilgili şunları yazmaktadır. "Yalçın, kayalık bir yerde, kayalık bir bina şeddevari yapılmış, çok sağlam bir kaledir. Etrafı 500 adamdır. Üç kapısı vardır. Doğuya, batıya, güneye kuyusu, 300 kadar ev ve ambar, bir cephanelik ve kiliseden bozma bir camii, kale içinde mevcuttur."

Çöreği Büyük Camii

Niksar'ın sanat bakımından en önemli İlhanlı eseridir. Giriş kapısı, motifler, kabartma hayvan resimleriyle işlenmiştir. Kapının hemen üzerinde kitabesi ve onun üst kısmında memar bir levha içinde Firdevsi'den alınmış 4 satırlık bir beyit vardır. 1975 yılında camii olarak yenilenmiştir.

Yağbasan Medresesi (İç Kale Camii veya Yağbasan Camii)

Kalenin eteğinde ve kuzey kısmında olup, bugün harap bir durumdadır. Medreseye ait Melik Gazi türmesinin arka kısmında saklanan kştabesinden öğrendiğimize göre medrese 1157 yılında yapılmıştır.

Konu olan, Yağbasan Niksar tarihinde anlatıldığı üzere Bizans İmparatoru Manuel'le birleşen Nizamettin Yağbasan'dır.

Caminin inşa şekli kare planlıdır. Kubbesi taştan yapılmıştır. Mihrabı oyuk haldedir. Yakında kemerli kısımlar ve kuzeyinde su mahzeni ağızları bulunur. Kubbe ve iki duvarı yıkılmıştır.

Melik Gazi Türbesi

Şehrin çıkış kısmında ve bugün öazarlık olarak kullanılan yerdedir. Kayseri civarında Sultan Melik Gazi devrine kadar inen mezar olduğu için buradaki çok eski devre ait türbe, ziyaret yeri olarak kabul edilmektedir.

Evvelce yapılan arştırmalardan kare planlı, üç kubbeli ve kubbesiz üçgenlerle geçildiğı anlaşılmaktadır. Kubbe kısmı yıkılmıştır. Halen iç kısımda bir mezar bulunsa da üzerinde bir yazıt olup olmadığı bilinmemektedir. Halen üstü ahşap çatı altına alınarak korunmaktadır.

Kulak Tekkesi (Kulak Türbesi)

Melik Gazi Türbesi'nin biraz ilerisinde sekiz köşeli ve üzeri kubbe ile örtülü bir binadır. Üstte sekiz penceresi, büyük ve sivri kemerlidir. Batıdaki giriş kapısı üzerinde düğüm şeklinde yazılmış kitabesi ünlüdür.

Kırk Kızlar Türbesi

Çöreğı büyük Medresesi yanında ve onun karşı tarafında yer alan bu türbe, Niksar'ın en değerli eserlerindendir. Bine iki katlıdır. Zemin katı üzerine yapılmış olan ikinci kısım sekiz köşeli bir salon olup, üzeri tahminen yine sekiz köşeli bir piramit ile örtülü bulunmaktaydı. Binanın kaide kısmı taştan, sekiz köşeli kısmı ise tuğladan yapılmıştır.

Bir kapısı, iki penceresi vardır. Pencerelele sekiz köşeli arabeks motiflerle süslünmiştir. Kapının üst tarafında vaktiyle var olan kitabe bugün yoktur. 13. Yüzyılda ve kitabeler türbenin içinde bulunmaktadır.

Hacı Çıkırık Türbesi

Çanakçı deresinin sol tarafına düşen camii-Kebir mahallesinde bulunmaktadır. Dikdörtgen bina olup moloz taştan yapılmıştır. Yapıldığı Tarih 1179 dur. Evvelce var olan kitabesi bugün yoktur.

İçerisinde bulunan üç mezarda kitabeleri vardır.

Talazan Köprüsü

Kelkit vadisinin orta yerinden akan Kelkit çayını keserek, Erbaa ve Niksar'ı birbirine bağlayan bu tarihi köprü, bugün önemini yitirmiş olan köprüünün çöken orta bölümünde bağlantı yapılarak yok olmaktan kurtarılmıştır.

Halk şairi Emah'ın mezarıda Niksar'da bulunmaktadır.

“Gönül gurbet ele düşme
ya gelinir ya gelinmez”

diyen halk şairimizin mezarı yeşillikler ve narlar içerisinde ovaya bakan yamaçta sevenleri tarafından ziyaret edilmektedir.

Niksar'da Yetişenler

Muhittin Mehmet 1495 (Yazar ve müderris)

Hasan 1568 (Müderris ve kadı)

Cenabı Mustafa (Yazar ve müderris)

Ahmet Paşa 1601

Mehmet (Kadı ve müderris)

Ali Çelebi (Çelebi)

Bedri 1846-1899

Cahit Kulebi (Şair)

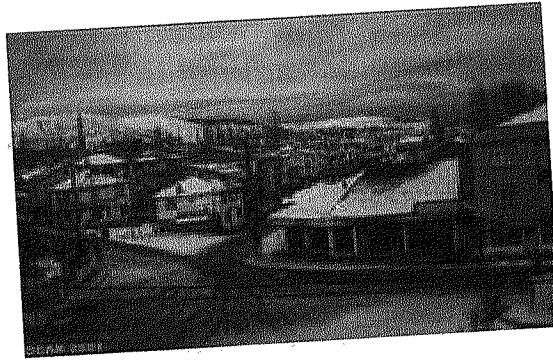
Niksar Ayvaz Suyu

Dünyaca ünlü Ayvaz suyu, Niksar'ın güneydoğusunda, kente 2 km uzaklıkta aynı adla anılan mevkide kaynar. Ayvaz suyunun çok eski tarihlerinden bilindiği sanılmaktadır. Tesbit edilen en eski tarih M.S. 4. Yüzyıldadır.

Halk arasında safra keseinde ve böbreğinde taş olanlar, yüksek tansiyonlar, barsak hastalıklarından şikayet edenler bu sudan yararlandıklarını anlatırlar. Yaşlı insanlar damar sertliğini önlediğini ayrıca belirtirler.

Bugün aynı yerde şişeleme fabrikası ve dinlenme tesisleri vardır. Günlük kapasitesi, 20 ton su civarında.

8.8- Başçıftlık

Başçıftlık Tarihi

Kuruluş tarihi ve şekli kesin olarak bilinmemekle beraber, tarihi yaklaşık 400 senenin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bir rivayete göre Başçıftlığın, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon Rum, Pontus Devleti üzerine yaptığı sefer esnasında kurulduğu da söylenir.

Başçiftlik daha önce Niksar İlçesinin doğu bölümüne rastlayan ve Ayvaz Önü mevkiine yakın bir yerde ilk yerleşimini yaptığı bilinir. Hatta o zamanki Başçiftlik Köyü mezarlığı çok yakın zamanlara kadar “ Başçiftlik Mezarlığı “ olarak anılmıştır.

Tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, o zamanki sosyal durum ve Niksar çevresindeki bataklıklar ile o sıcak havadaki sivri sinek burada yaşayan halkı rahatsız etmiştir. Yine o zamanki Başçiftlik halkından olan bazı şahıslar bulundukları yerden doğuya doğru gittiklerinde geniş ormanlıklar ve soğuk akarsular arasında bu günkü Başçiftlik ilçesinin merkez camisinin bulunduğu yerde, geniş bir alan bulmuşlardır. Geri döndüklerinde kendi halklarına; “ Öyle bir yer bulduk ki otu sümbül, kuşu bülbül “ diye methetmişlerdir. Bunun üzerine köy halkı topluca doğuya doğru çekilerek bu günkü Başçiftlik İlçesinin olduğu yere yerleşmişlerdir. Daha sonra bu bölgeye bu günkü Niksar’ın Çamiçi diye anılan bölgesinden de başka ailelerin gelip yerleştiği söylenir.

Yeri Ve Konumu

Başçiftlik İlçesi, Karadeniz Bölgesinin Orta Karadeniz bölümünün iç kısımlarında yer alan Canik dağlarının üst eteklerindeki bir havzada kurulmuştur. Yaklaşık olarak 37 derece, 17 dakika doğu meridyenleri ile 40 derece, 28 dakika kuzey enlemleri arasında yer alır. Başçiftlik’in güneydoğusunda Reşadiye, güneybatısında Niksar, kuzeydoğusunda ise Asbastı ilçeleri yer alır.

Yüzey Şekilleri

Başçiftlik, Canik dağları üzerindeki havzanın batı kısmında yer alır. Bu havza doğuya gidildikçe genişler Yörede İskersür Ovası olarak adlandırılan bu havzada yaklaşık 15 ‘e yakın köy ve kasaba yer alır. Bu havzanın kuzey ve güney kısımları Canik dağlarının yüksek tepeleri ile kaplıdır.

Denizden 320m. Yükseklikteki Niksar ovasından, Başçiftlik’e doğru yol almak istersek ortalama 1000 m kadar yükseğe çıkmamız gerekir. Tahminen 1400 m yükseltisi bulunan Başçiftlik’in batısı büyük çal tepesi, kuzeyi çartıl, sivrilce, güneyi ise Karaçam ormanlığının bulunduğu yüksek tepelerle çevrilidir. Doğusu düzlük alanlarla kaplıdır. Bu düzlük Bereketli ve Bozcalı kasabalarına kadar devam eder.

İklim Ve Bitki Örtüsü

Canik dağlarının yüksek kısımlarında yer alan Başçiftlik ve İskersür ovasında iklim, karasal iklim ile Karadeniz ikliminin karışımından meydana gelen bir çeşitlilik arz eder. Bu nedenle ne kararlı bir Karadeniz iklimi, ne de kararlı bir karasal iklim görülür. Kış mevsimi çok kar yağışlı geçer. Aynı zamanda hava soğuktur. Kasım ortalarında başlayan kar yağışları nisan ayına kadar devam eder. Hatta bazı yıllar mayıs ayının ortalarında kar yağdığı da görülür. Kar ortalama 5 veya 6 ay kadar yerde kalır. Havadaki nem miktarı yüksektir.

İlkbahar ve sonbahar mevsimleri hemen hemen hiç yok gibidir. Kış mevsiminden hemen yaz mevsimine geçilir. Yaz mevsiminde sıcaklık pek yüksek değildir. Yaz mevsimi genelde serin geçer. İlkbahar yağışları Mayıs ve Haziran aylarında görülmektedir. Temmuz ve Ağustos aylarında hiç yağış görülmez. Sonbahar yağışları Eylül ve Ekim aylarında görülür.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşıldığı gibi Başçiftlik ve çevresinde yazları serin ve kısa, kışları kar yağışlı, soğuk ve uzun geçer.

Doğal bitki örtüsü olarak orman ve çayırlar hakimdir. Yöre, orman alanı bakımından zengindir. Havzanın güney kısımlarında geniş çam ormanları yer almıştır. Kuzey kısımlarında meşe, gürgen, yabani kavak yabani fındık ve çamlardan oluşan karışık karakterli orman alanları yer alır. Dağların yüksek kısımları çayırlarla kaplıdır.

Ulaşım Ve Haberleşme

Başçiftlik İlçesi, Niksar'a 35, Reşadiye'ye 38, Aybastı'ya 60 Km uzaklıkta yer alır. Tokat'a ve diğer bölgelere ulaşım Niksar üzerinden yapılmaktadır. Reşadiye İlçesine bağlı köy ve kasabalar ile Aybastı İlçe halkı Niksar'a gitmek için Başçiftlik'ten geçmektedirler.

Başçiftlik'te kurulan ve Uluslar arası konuşmalara açık tutulan PTT Santrali ile çok rahat haberleşme imkanına sahiptir.

Geçim Kaynakları

Başçiftlik ve çevresinde görülen olumsuz iklim çevrede yetiştirilen ürünleri de etkilemiş, bir çok tarım ürününün yetişmesini imkansızlaştırmıştır. Bu nedenle yörede Buğday, Arpa, Fiğ, Patates gibi tarım ürünlerinin yetişmesi mümkün olmaktadır. Kış mevsiminin uzun sürmesi ve ilkbahar mevsiminin dona çekmesi nedeniyle meyva ve sebze yetiştirilemez. Bu nedenle halk ihtiyacı olduğu kadar

yukarıda belirtilen tarım ürünlerini ekmekte, geri kalan boş zamanlarında hayvancılık yapmaktadır. Bu nedenle ekilebilir arazilerin büyük bir bölümü çayır alanlara ayrılmıştır.

İklim şartlarının olumsuz etkileri halkı başka ekonomik gelir kaynakları aramaya zorlamış, 1970'li yıllarda bölgeye giren halıcılık halkın imdadına yetişmiştir. Şimdi Başçiftlik ve çevresinde evlerde üretilen Hereke tipi halılar yörenin en önemli geçim kaynağı olmuştur.

Nüfus

Kurulduğu dönemlerde 5 haneli bir köy durumunda bulunan Başçiftlik, bu gün 1000 haneli bir İlçedir. 1997 yılında Yapılan Nüfus Tespitine göre Başçiftlik İlçesinin nüfusu 5.549'dur.

KAYNAKÇA

1. KAPUSUZ, Ahmet . Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleri ile Tokat ili. İkinci Basım, Ankara 1994 .
2. Kütür ve Araştırma Dergisi, Onbirinci Sayı, Onbirinci Sayı , Tokat 1997.
3. Meydan Larousse, İstanbul 1969.
4. ADIGÜZEL, Selahattin. Kültür Araştırma Dergisi - Halk Oyunları - Onikinci Sayı, Tokat 1999.
5. ERTEN, Şükran . Tokat Yemekleri,Üçüncü Basım : Tokat 1996
6. YALÇIN, Osman,Tokat ,İkinci Basım, Tokat 1982 .